

Lagrådsremiss

Försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi – Fakultativt protokoll till konventionen om barnets rättigheter

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Malmö den 3 november 2005

Berit Andnor

Christian Groth
(Socialdepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

I lagrådsremissen föreslås att det i 7 kap. brottsbalken införs ett nytt brott – *otillbörlig påverkan vid adoption av barn*. Även försök till sådant brott föreslås kriminaliseras.

Bakgrunden till förslaget är det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi och de lagstiftningsåtgärder som bedöms nödvändiga för att Sverige skall kunna tillträda protokollet.

Regeringens bedömning är att svensk lagstiftning i huvudsak uppfyller åtagandena i protokollet. Lagändringar krävs dock i fråga om kriminalisering av och påföljder för mellanhänders otillbörliga framkallande av samtycke till adoption av barn.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2006.

Innehållsförteckning

1	Beslut.....	4
2	Förslag till lag om ändring i brottsbalken.....	5
3	Ärendet och dess beredning.....	6
4	Allmänna utgångspunkter.....	6
4.1	Konventionen om barnets rättigheter.....	6
4.2	Varför ett fakultativt protokoll.....	8
5	Det fakultativa protokollet om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi.....	8
5.1	Innehållet i det fakultativa protokollet.....	8
5.1.1	Ingressen.....	8
5.1.2	Tillämpningsområde, definitioner, ansvar och sanktioner.....	9
5.1.3	Behörighet och utlämning.....	9
5.1.4	Rättslig hjälp och tvångsmedel.....	10
5.1.5	Stöd till brottsoffer och förebyggande åtgärder.....	11
5.1.6	Internationellt samarbete.....	12
5.1.7	Slutbestämmelser.....	13
5.2	Svenska tolkningsförklaringar.....	13
6	Sveriges tillträde till protokollet.....	14
7	Nuvarande svenska bestämmelser och behov av lagstiftning.....	15
7.1	Försäljning av barn.....	15
7.1.1	Åtagandet.....	15
7.1.2	Handel med barn.....	15
7.1.3	Otillbörligt framkallande av samtycke till adoption.....	17
7.2	Barnprostitution.....	23
7.2.1	Åtagandet.....	23
7.2.2	Gällande svenska bestämmelser.....	23
7.2.3	Lagstiftningsbehovet.....	24
7.3	Barnpornografi.....	25
7.3.1	Åtagandet.....	25
7.3.2	Gällande svenska bestämmelser.....	26
7.3.3	Lagstiftningsbehovet.....	27
7.4	Domsrätt och utlämning.....	29
7.4.1	Åtagandena och gällande svenska bestämmelser.....	29
7.4.2	Lagstiftningsbehovet.....	30
7.5	Rättslig hjälp i brottmål och förverkande.....	30
7.5.1	Åtagandena och gällande svenska bestämmelser.....	30
7.5.2	Lagstiftningsbehovet.....	32
7.6	Skydd och stöd till brottsoffer.....	33
7.6.1	Åtagandet och gällande svenska bestämmelser.....	33
7.6.2	Lagstiftningsbehovet.....	35

7.7	Övriga bestämmelser	36
7.7.1	Åtagandena, svenska bestämmelser och lagstiftningsbehovet	36
8	En ny straffbestämmelse om otillbörlig påverkan vid adoption av barn	38
9	Ikraftträdande	42
10	Ekonomiska konsekvenser	43
11	Författningskommentar	43
Bilaga 1	FN-protokollet mot försäljning av barn.....	46
Bilaga 2	Promemorians lagförslag.....	60
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	61

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i brottsbalken.

2 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken
dels att 7 kap. 5 § skall ha följande lydelse,
dels att det i balken skall införas en ny paragraf, 7 kap. 2 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

2 §¹

Den som, vid förmedling av annans adoption av en person under arton år, genom olaga tvång eller vilseledande eller genom att utlova eller ge otillbörlig ersättning förmår en person att lämna samtycke eller tillstånd till en sådan adoption, döms för otillbörlig påverkan vid adoption av barn till böter eller fängelse i högst två år.

5 §²

För försök till förvanskande av familjeställning eller egenmäktighet med barn som är grovt döms till ansvar enligt vad i 23 kap. stadgas.

För försök till *otillbörlig påverkan vid adoption av barn*, förvanskande av familjeställning eller egenmäktighet med barn som är grovt döms till ansvar enligt vad i 23 kap. stadgas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2006.

¹ Tidigare 2 § upphävd genom 1973:648.

² Senaste lydelse 1993:207.

3 Ärendet och dess beredning

Den 25 maj 2000 antog FN:s generalförsamling två fakultativa protokoll till konventionen om barnets rättigheter. Det ena, som behandlar barns indragning i väpnade konflikter, har Sverige ratificerat (se prop. 2001/02:178, bet. 2002/03:SoU2, rskr. 2002/03:18).

Det andra, nu aktuella, protokollet behandlar försäljning av barn, barnpornografi och barnprostitution. Detta protokoll undertecknades av Sverige den 8 september 2000. Protokollet i dess lydelse på engelska och en översättning till svenska finns i *bilaga 1*. Protokollet trädde i kraft den 18 januari 2002, efter att tio stater ratificerat det.

Inom Justitiedepartementet har utarbetats en departementspromemoria Ett heltäckande straffansvar för människohandel, m.m. (Ds 2003:45). I departementspromemorian föreslås att Sverige skall tillträda tilläggsprotokollet om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn, till FN:s konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet samt det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi. Vidare behandlar promemorian EU:s rambeslut om bekämpande av människohandel. I promemorian föreslås de lagändringar som bedöms nödvändiga för att tillträda de ovan nämnda FN-protokollen samt genomföra rambeslutet om bekämpande av människohandel.

Promemorians förslag om tillträde till samt nödvändiga lagändringar för att uppfylla tilläggsprotokollet om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn, till FN:s konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet samt de lagändringar som bedöms nödvändiga för genomföra EU:s rambeslut om bekämpande av människohandel har varit föremål för riksdagsbehandling och lett till lagstiftning som trädde i kraft den 1 juli 2004 (prop. 2003/04:111, bet. 2003/04:JuU20, rskr. 2003/04:232).

I denna lagrådsremiss behandlas departementspromemorians förslag till de lagändringar som behövs för att Sverige skall kunna tillträda det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi (i det följande kallat för FN-protokollet om försäljning av barn m.m.).

Departementspromemorians lagförslag finns i *bilaga 2* och en förteckning över remissinstanserna i *bilaga 3*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i Justitiedepartementet (Ju2003/7148/L5).

Denna lagrådsremiss bygger på en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen och vänsterpartiet.

4 Allmänna utgångspunkter

4.1 Konventionen om barnets rättigheter

Den 20 november 1989 antog FN:s generalförsamling konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen). Det innebar ett viktigt tillskott till skyddet för de mänskliga rättigheterna. För första gången samlades de

rättigheter som tillkommer alla barn och unga upp till 18 år i ett folkrättsligt bindande dokument.

Konventionen har ratificerats av nästan alla världens länder. Sverige ratificerade konventionen som ett av de första länderna, efter beslut i riksdagen den 21 juni 1990 (prop. 1989/90:107, bet. 1989/90SoU:28). Konventionen trädde därefter i kraft den 2 september 1990 efter att tjugo stater hade ratificerat den. Därmed har vi åtagit oss att garantera dessa rättigheter för alla barn och unga i vårt land. Vi har också åtagit oss att verka för respekt och främjande av barnets rättigheter internationellt.

Konventionen innehåller alla typer av mänskliga rättigheter, såväl de medborgerliga och politiska som de ekonomiska, sociala och kulturella. Konventionen tar också hänsyn till barnets utsatthet och sårbarhet, vilket kommer till uttryck i de rättigheter som syftar till att ge barnet skydd mot övergrepp och utnyttjande. Den täcker således rätten för barnet att få sina basbehov tillgodosedda, rätten till skydd mot övergrepp och diskriminering samt rätten till medinflytande. Konventionen skall ses som en helhet och alla rättigheter är lika viktiga.

Konventionen är inriktad på individen – den enskilda flickan eller pojken – och sakartiklarna handlar om barnets rätt att få sina grundläggande rättigheter och behov tillgodosedda.

I *artikel 1* i konventionen slås fast att med barn avses varje människa under arton år, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller för barnet. Det hindrar inte att konventionen i sina olika artiklar beaktar att barn med stigande ålder och mognad ges ökande självständighet. Konventionen ger uttryck för att barndomen är värdefull i sig och att barn- och ungdomstiden skall värnas. Konventionen innehåller fyra grundläggande principer som skall vara styrande för tolkningen av övriga artiklar, men som också har en självständig betydelse. Det är principen om icke-diskriminering, principen om barnets bästa, rätten till liv och utveckling samt rätten att få komma till tals och bli respekterad.

I konventionen finns ett antal bestämmelser som är särskilt tillämpliga när det gäller att förhindra att barn utsätts för handel eller utnyttjas i prostitution eller pornografi – framförallt artiklarna 11, 21, 32, 33, 34, 35 och 36. *Artikel 11* ålägger staterna att vidta åtgärder för att bekämpa olovligt bortförande och kvarhållande av barn i utlandet. *Artikel 21* innehåller regler som syftar till att säkra integriteten i adoptionsförfaranden och att se till att adoptioner enbart sker till barnets bästa. *Artikel 32* avser barnets rätt till skydd mot ekonomiskt utnyttjande och mot skadligt eller annars olämpligt arbete. *Artikel 33* behandlar åtgärder för att skydda barn från olaglig användning av narkotika och psykotropa ämnen och för att förhindra att barn utnyttjas för framställning och handel med sådana ämnen. Enligt *artikel 34* skall barnet skyddas mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. Staterna skall för detta ändamål särskilt vidta alla lämpliga åtgärder, såväl nationellt som internationellt, för att förhindra att barn tvingas till ”olagliga” sexuella handlingar eller utnyttjas i prostitution eller pornografi. Enligt *artikel 35* skall konventionsstaterna vidta lämpliga nationella, bilaterala och multilaterala åtgärder för att förhindra bortförande och försäljning av eller handel med barn för varje ändamål och i varje form. *Artikel 36* anger att staterna också skall skydda barnet mot alla andra former av utnyttjande som kan skada barnet i något avseende.

4.2 Varför ett fakultativt protokoll

Som framgår av föregående avsnitt innehåller barnkonventionen ett antal artiklar som tar sikte på att förhindra utnyttjande av och övergrepp mot barn.

Det fakultativa protokollet har tillkommit för att tydliggöra och utöka kraven på staterna att vidta åtgärder för att garantera att barn skyddas mot försäljning, prostitution och mot att utnyttjas för framställning av pornografi. Som framgår av preambeln till protokollet så är det den omfattande och ökande internationella handeln med barn i syfte att sälja barn, bedriva barnprostitution och framställa barnpornografi, den ökande sexturismen, den ökande tillgången på barnpornografi på Internet och i annan teknik som kräver att staterna ökar sina ansträngningar såväl nationellt som internationellt för att säkerställa det skydd för barn och unga som konventionen kräver.

Protokollet skall således ses som en förstärkning och fördjupning av de åtaganden i konventionen om barnets rättigheter som handlar om skydd mot övergrepp och utnyttjande. Vid protokollets tillkomst framfördes från en del frivilligorganisationer en oro för att ett tilläggsprotokoll skulle underminera barnkonventionen och begränsa räckvidden och uttolkningen av de artiklar som nämns. Protokollet kommer att tas in i den övervakningsmekanism som gäller för barnkonventionen och FN:s kommitté för barnets rättigheter kommer därigenom att bli en garant för att protokollet inte inskränker åtagandena enligt konventionen.

5 Det fakultativa protokollet om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi

5.1 Innehållet i det fakultativa protokollet

5.1.1 Ingressen

Det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi inleds med en ingress som förklarar bakgrunden till och syftet med protokollet. Av ingressstexterna framgår bl.a. att de stater som är parter i protokollet varit allvarligt oroad av den omfattande och ökande internationella handeln med barn i syfte att sälja barn, bedriva barnprostitution och barnpornografi samt att de har ansett att det – för att bättre uppnå syftena med barnkonventionen och genomförandet av bestämmelserna i denna, särskilt artiklarna 1, 11 och 21 samt 32-36 – är lämpligt att utöka de åtgärder som konventionsstaterna bör vidta för att garantera att barn skyddas från försäljning, barnprostitution och barnpornografi. Vidare framgår att protokollet syftar till en helhetssyn och följaktligen ett heläckande angreppssätt på problemen med försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi.

5.1.2 Tillämpningsområde, definitioner, ansvar och sanktioner

Av *artikel 1* följer att staterna skall förbjuda försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi enligt bestämmelserna i protokollet.

I *artikel 2* definieras vissa uttryck i protokollet. Där framgår att i protokollet avses med

a) **försäljning av barn**: varje handling eller transaktion genom vilken ett barn överförs av en person eller grupp av personer till annan mot betalning eller någon annan form av ersättning,

b) **barnprostitution**: användning av ett barn i sexuella handlingar mot betalning eller någon annan form av ersättning,

c) **barnpornografi**: framställning, av vilket som helst slag, av ett barn som deltar i verkliga eller simulerade oförblommerade sexuella handlingar eller varje framställning av ett barns könsorgan för huvudsakligen sexuella syften.

Enligt *artikel 3.1* skall varje stat säkerställa att åtminstone följande handlingar och verksamheter omfattas helt av dess straffrättsliga lagstiftning, oavsett om brotten begås inom ett land eller är gränsöverskridande och oavsett om de begås på individuell basis eller i organiserad form:

a) när det gäller **försäljning av barn** enligt artikel 2

i) att bjuda ut, leverera eller ta emot ett barn, på vilket sätt det än sker, i syfte att barnet skall utnyttjas sexuellt eller att barnets organ skall överlåtas i vinstsyfte eller att barnet skall sättas i tvångsarbete, och

ii) att som mellanhand otillbörligt framkalla samtycke till adoption av ett barn i strid med tillämpliga internationella rättsliga instrument om adoption,

b) att bjuda ut, ta emot, skaffa fram eller tillhandahålla ett barn för **barnprostitution** enligt artikel 2,

c) att producera, distribuera, sprida, importera, exportera, bjuda ut eller sälja eller att, för sådant syfte, inneha **barnpornografi** enligt definitionen i artikel 2.

Av *artikel 3.2* följer ett åtagande för staterna att också, med förbehåll för bestämmelserna i den nationella lagstiftningen, kriminalisera försök samt medhjälp och annan medverkan till någon av de nämnda handlingarna.

I *artikel 3.3* sägs att staterna skall belägga brotten med lämpliga straff som beaktar deras allvarliga beskaffenhet.

Med förbehåll för bestämmelserna i sin nationella lagstiftning skall staterna också, enligt *artikel 3.4*, vidta åtgärder för att, när det är lämpligt, fastställa juridiska personers ansvar för brott som anges i artikel 3.1. Beroende på staternas nationella rättsliga principer kan ett sådant ansvar för juridiska personer vara straffrättsligt, civilrättsligt eller administrativt.

Enligt *artikel 3.5* skall staterna vidta alla lämpliga rättsliga och administrativa åtgärder för att säkerställa att alla personer som är inblandade i adoptionen av ett barn handlar i överensstämmelse med tillämpliga internationella rättsliga instrument.

5.1.3 Behörighet och utlämning

Av *artikel 4.1* följer att varje stat skall vidta sådana åtgärder som kan vara nödvändiga för att fastställa sin behörighet över de brott som anges i

artikel 3.1 när brotten begås på dess territorium eller ombord på ett fartyg eller flygplan som är registrerat i den staten.

I *artikel 4.2* sägs att varje stat också *får* vidta sådana åtgärder som kan vara nödvändiga för att fastställa sin behörighet över de brott som anges i artikel 3.1 då:

a) den misstänkta gärningsmannen är medborgare i den staten eller en person som är stadigvarande bosatt på dess territorium, eller

b) offret är medborgare i den staten.

Vidare skall varje stat, enligt *artikel 4.3*, vidta sådana åtgärder som kan vara nödvändiga för att fastställa sin behörighet över de brott som anges i artikel 3.1 när den misstänkta gärningsmannen vistas på dess territorium och den inte utlämnar henne eller honom till en annan stat av det skälet att brottet har begåtts av en av dess medborgare.

Av *artikel 4.4* framgår att protokollet inte utesluter någon straffrättslig behörighet som utövas i enlighet med nationell lagstiftning.

Av *artikel 5.1* följer att de brott som anges i artikel 3.1 skall anses som utlämningsbara brott enligt varje befintligt utlämningsavtal mellan stater som är parter i protokollet och att brotten också skall anses som utlämningsbara enligt varje utlämningsavtal som senare ingås mellan sådana stater, i enlighet med de villkor som anges i dessa avtal.

Av *artikel 5.2* följer att en stat, som för utlämning ställer som villkor att ett utlämningsavtal skall föreligga, får betrakta protokollet som rättslig grund för utlämning för de brott som anges i artikel 3.1 om den mottar en framställning om utlämning från en annan stat som är part i protokollet, med vilken den inte har ingått sådant avtal. Utlämning skall därvid ske på de villkor som föreskrivs i den anmodade statens lagstiftning.

Stater som för utlämning inte ställer som villkor att utlämningsavtal skall föreligga, skall sinsemellan erkänna sådana brott som utlämningsbara brott i enlighet med de villkor som uppställs i den anmodade statens lagstiftning (*artikel 5.3*).

Enligt *artikel 5.4* skall de brott som anges i artikel 3.1, när det gäller utlämning, behandlas som om de begåtts inte endast på gärningsorten utan även inom territorierna i de stater av vilka det krävs att de skall fastställa sin behörighet i enlighet med artikel 4.

Om en utlämningsframställning görs med avseende på ett brott som beskrivs i artikel 3.1 och den anmodade staten, på grund av gärningsmannens nationalitet, inte utlämnar eller kommer att utlämna gärningsmannen skall den anmodade staten, enligt *artikel 5.5*, vidta lämpliga åtgärder för att överlämna ärendet till sina behöriga myndigheter för åtal.

5.1.4 Rättslig hjälp och tvångsmedel

Enligt *artikel 6.1* skall staterna ge varandra största möjliga bistånd i samband med utredningar eller lagförings- eller utlämningsförfaranden med anledning av brott som anges i artikel 3.1, inbegripet bistånd med att skaffa fram de bevis de förfogar över och som är nödvändigt för förfarandet. Enligt *artikel 6.2* skall staterna fullgöra sina skyldigheter enligt artikel 6.1 i överensstämmelse med de fördrag eller andra överenskomelser om ömsesidig rättslig hjälp som kan finnas mellan dem. Saknas

sådana fördrag eller överenskommelser, skall staterna bistå varandra i enlighet med sin nationella lagstiftning.

Enligt *artikel 7* skall staterna, om inte annat följer av bestämmelserna i deras nationella lagstiftning,

a) vidta åtgärder för att möjliggöra beslag och förverkande, när det är lämpligt, av föremål, såsom utrustning, tillgångar och andra hjälpmedel som använts för att begå eller underlätta brott enligt protokollet, och vinster som härrör från sådana brott,

b) verkställa framställningar från en annan stat om beslagtagande eller förverkande av sådana föremål eller vinster, samt

c) vidta åtgärder i syfte att tillfälligt eller slutgiltigt stänga lokaler som används till att begå sådana brott.

5.1.5 Stöd till brottsoffer och förebyggande åtgärder

Enligt *artikel 8* skall staterna besluta om lämpliga åtgärder för att, under alla stadier av det straffrättsliga förfarandet, skydda de rättigheter och intressen de barn har som är offer för verksamheter som är förbjudna enligt protokollet, särskilt genom att

a) erkänna barnens sårbarhet och anpassa förfarandena till deras särskilda behov, inbegripet deras särskilda behov som vittnen,

b) informera barnen om deras rättigheter och deras roll i samt omfattningen, utvecklingen och den fortsatta handläggningen av förfarandena samt om avgörandet av deras fall,

c) låta barnens synpunkter, behov och intressen framföras och beaktas i förfaranden där deras personliga intressen berörs, på ett sätt som är förenligt med den nationella lagstiftningens procedurregler,

d) tillhandahålla lämpligt stöd till barnen under hela rättsprocessen,

e) skydda, när det är lämpligt, barnens privatliv och identitet och vidta åtgärder i enlighet med nationell lagstiftning för att undvika otillbörlig spridning av information som skulle kunna leda till att barnen identifieras,

f) ge barnen och deras familjer och vittnen skydd mot hotelser och vedergällning i lämpliga fall,

g) undvika onödig försening i handläggningen av ärenden och verkställande av avgöranden som rör ersättning till barnen.

Enligt *artikel 8.2* skall staterna säkerställa att osäkerhet i fråga om offrets verkliga ålder inte förhindrar inledande av brottsutredningar, inbegripet utredningar som syftar till att fastställa offrets ålder.

Av *artikel 8.3* följer att staterna skall se till att barnets bästa kommer i första rummet vid rättsväsendets behandling av barn som är offer för brott enligt protokollet.

Vidare skall staterna, enligt *artikel 8.4*, vidta åtgärder för att säkerställa att personer som arbetar med offer för de brott som anges i protokollet ges lämplig utbildning, särskilt i juridik och psykologi. Enligt *artikel 8.5* skall staterna i lämpliga fall anta åtgärder för att skydda sådana personers och/eller organisationers säkerhet och integritet som är engagerade i att förhindra och/eller skydda och rehabilitera offer för sådana brott.

I *artikel 8.6* anges att inget i artikel 8 får tolkas så att det påverkar eller är oförenligt med den anklagades rätt till en rättvis och opartisk rättegång.

Enligt *artikel 9.1* skall staterna anta eller förstärka, genomföra och sprida lagar och administrativa åtgärder, social politik och program för att förebygga de brott som avses i protokollet. Särskild uppmärksamhet skall ägnas åt att skydda barn som är särskilt sårbara när det gäller sådan verksamhet. Vidare skall staterna, enligt *artikel 9.2*, genom information på alla lämpliga sätt, utbildning och vidareutbildning, främja medvetenheten hos allmänheten, inbegripet barn, om förebyggande åtgärder och om de skadliga effekterna av de brott som avses i protokollet. Vid fullgörandet av förpliktelserna skall staterna uppmuntra till medverkan av samhället och, särskilt, barn och offer i sådan information och i utbildningsprogram, även på internationell nivå.

Enligt *artikel 9.3* skall staterna vidta alla möjliga åtgärder som syftar till att se till att allt lämpligt bistånd ges till offren för de brott som avses i protokollet, inbegripet fullständig återanpassning i samhället och fullständig fysisk och psykisk återhämtning.

Staterna skall också, enligt *artikel 9.4*, säkerställa att alla barn som är offer för de brott som anges i protokollet får tillgång till lämpliga förfaranden för att, utan diskriminering, söka ersättning för skador från dem som är juridiskt ansvariga.

I *artikel 9.5* anges att staterna skall vidta lämpliga åtgärder i syfte att effektivt förbjuda produktion och spridning av material som annonserar om de brott som beskrivs i protokollet.

5.1.6 Internationellt samarbete

Av *artikel 10.1* framgår att staterna skall vidta alla nödvändiga åtgärder för att stärka det internationella samarbetet genom multilaterala, regionala och bilaterala arrangemang om förebyggande, upptäckt, utredning, åtal och bestraffning av dem som är ansvariga för handlingar som omfattar försäljning av barn, barnprostitution, barnpornografi och barnsexturism. Staterna skall också främja internationellt samarbete och samverkan mellan sina myndigheter, nationella och internationella icke-statliga organisationer och internationella organisationer.

Staterna skall också, enligt *artikel 10.2*, främja internationellt samarbete för att bistå barn som är offer i deras fysiska och psykiska återhämtning, återanpassning i samhället och repatriering.

Av *artikel 10.3* följer att staterna skall främja ett ökat internationellt samarbete för att angripa de grundorsaker, till exempel fattigdom och underutveckling, som bidrar till att barn är sårbara för försäljning av barn, barnprostitution, barnpornografi och barnsexturism.

De stater som har möjlighet att göra så skall dessutom, enligt *artikel 10.4*, tillhandahålla finansiellt, tekniskt eller annat bistånd genom befintliga multilaterala, regionala, bilaterala eller andra program.

5.1.7 Slutbestämmelser

Av *artikel 11* framgår att inget i protokollet påverkar några bestämmelser som går längre när det gäller att förverkliga barnets rättigheter, och som kan ingå i en stats nationella lagstiftning eller i internationell rätt som är i kraft för den staten.

Av *artikel 12* följer bl.a. att varje stat, inom två år från det att protokollet har trätt i kraft för den staten, skall lämna en rapport till FN:s barnrättskommitté med utförlig information om de åtgärder den har vidtagit för att genomföra bestämmelserna i protokollet. Efter avgivandet av den utförliga rapporten skall fortsatt rapportering ske.

Av *artikel 13* framgår att protokollet är öppet för undertecknande av varje stat som är part i konventionen eller som har undertecknat den. Protokollet skall ratificeras och är öppet för anslutning av varje stat som är part i konventionen eller som har undertecknat den.

Enligt *artikel 14* träder protokollet i kraft tre månader från den dag då det tionde ratifikations- eller anslutningsinstrumentet deponerades. För varje stat som ratificerar protokollet eller ansluter sig till det efter dess ikraftträdande träder protokollet i kraft en månad från den dag då dess eget ratifikations- eller anslutningsinstrument deponerades.

Av *artikel 15* framgår att en stat när som helst kan säga upp protokollet genom skriftlig notifikation till Förenta nationernas generalsekreterare, som därefter skall underrätta de andra konventionsstaterna och alla stater som har undertecknat konventionen. Uppsägningen träder i kraft ett år från den dag då generalsekreteraren mottog notifikationen.

I *artikel 16* behandlas frågan om hanteringen av förslag till ändringar av protokollet.

5.2 Svenska tolkningsförklaringar

Den 4 februari 2000 beslutade den arbetsgrupp som hade haft i uppgift att förhandla protokollet om det ”ad referendum”, vilket innebar att samtliga artiklar var öppna för fortsatt förhandling och att det slutliga beslutet hänsköts till FN:s kommission för mänskliga rättigheter. Härvid gjorde EU en tolkningsförklaring avseende artikel 2 av innebörd att ”any representation” (”varje framställning”) skall omfatta enbart ”visual representation”, dvs. bilder, samt ett uttalande om att ”sexual parts” skall innebära könsorgan. Vid detta tillfälle gjorde dessutom bl.a. Sverige en tolkningsförklaring innebärande att s.k. anspelningspornografi inte skall omfattas av definitionen av barnpornografi i artikel 2 c).

I samband med att protokollet antogs av FN:s generalförsamling den 25 maj 2000 uttalade Sverige, i förhållande till artikel 2 c) avseende barnpornografi att ordet ”representation” skall avse endast visuell representation, dvs. bilder, och att uttrycket ”any representation of a child engaged in real or simulated sexual activity” inte skall avse vuxna personer som agerar barn.

Sverige gjorde också, vid undertecknandet av protokollet, en deklARATION. I denna hänvisade Sverige till EU:s nämnda uttalande liksom till sina egna tidigare uttalanden samt tillade att Sverige tolkar uttrycket ”any representation” i artikel 2 c) såsom visuell representation.

6 Sveriges tillträde till protokollet

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi.

Regeringens bedömning: En förklaring bör göras avseende artikel 2 c, som refererar till EU:s tolkningsförklaring, enligt följande: ordet ”framställning” (”representation”) skall avse endast visuella framställningar, dvs. bilder, och uttrycket ”varje framställning av barn som deltar i verkliga eller simulerade sexuella aktiviteter”(”any representation of a child engaged in real or simulated sexual activity”) skall inte avse vuxna personer som agerar barn.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser har tillstyrkt eller har ingen erinran mot förslaget. *Barnombudsmannen* anser att Sverige bör dra tillbaka den deklaration som gjordes i samband med undertecknandet av protokollet och verka för att EU gör detsamma.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi utgör fullständigt oacceptabla företeelser. De är uttryck för en cynisk människosyn och en bristande respekt för barn som individer. Företeelserna är till sin natur oftast gränsöverskridande och organiserade. Inget enskilt land kan genom enbart nationella åtgärder komma tillrätta med problemen. Internationellt samarbete är därför nödvändigt.

Sverige har tidigare tillträtt tilläggsprotokollet om förebyggande, bekämpande och bestraffande av handel med människor, särskilt kvinnor och barn, till FN:s konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet (prop. 2003/04:111, bet. 2003/04:JuU:20, rskr. 2003/04:232) liksom godkänt EU:s rambeslut om bekämpande av människohandel (prop. 2001/02:99, bet. 2001/02:JuU28, rskr. 2001/02:219). Den bedömning regeringen gjorde i samband med behandlingen av dessa instrument, var att de borde kunna leda till bättre verktyg för polis och åklagare i det internationella arbetet och till att synliggöra fenomenet människohandel. Genom att till detta lägga det fakultativa protokollet till konventionen om barnets rättigheter, ges ytterligare ett instrument som förväntas bli effektivt i kampen mot människohandel med dess olika syften, samt också när det gäller att bekämpa olagliga adoptioner. Därutöver bör det nu aktuella protokollet kunna utgöra en stark grund för det internationella samarbetet när det gäller bekämpandet av barnprostitution och att barn används för framställning av pornografi.

Sverige bör fortsätta att aktivt främja och delta i olika aktiviteter i det internationella samarbetet för att bekämpa försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi.

Staternas tillämpning av det fakultativa protokollet kommer att inkluderas i den granskning som FN:s kommitté för barnets rättigheter gör av staternas framsteg och åtgärder för att förverkliga barnets rättigheter. Det kan också av detta skäl knappast komma i fråga att Sverige avstår från att tillträda ett fakultativt protokoll till barnkonventionen som avser att ge

barn ett utökat skydd mot människohandel, olagliga adoptioner, barnprostitution och barnpornografi.

Regeringen föreslår därför att riksdagen godkänner det fakultativa protokollet.

När det gäller frågan om tolkningsförklaring anser regeringen att det inte finns skäl att ändra eller dra tillbaka det ställningstagande som befanns nödvändigt vid antagandet och signerandet av protokollet. Såväl åtagandena i barnkonventionen som i det fakultativa protokollet syftar till att skydda barn från att bli sexuellt utnyttjade. Så kallad anspelningspornografi, där vuxna agerar barn, omfattas därmed inte av åtagandena i barnkonventionen. Regeringens bedömning är således att en liknande tolkningsförklaring, som den som gjordes vid undertecknandet, bör göras i samband med ratificeringen av protokollet.

Behovet av lagändringar för att Sverige skall kunna tillträda protokollet behandlas i avsnitt 7 och 8.

7 Nuvarande svenska bestämmelser och behov av lagstiftning

7.1 Försäljning av barn

7.1.1 Åtagandet

Enligt *artikel 2 a* i FN-protokollet om försäljning av barn m.m. avses med ”försäljning av barn” varje handling eller transaktion genom vilken ett barn överförs av en person eller grupp av personer till annan mot betalning eller någon annan form av ersättning.

7.1.2 Handel med barn

7.1.2.1 Åtagandet

Enligt *artikel 3* skall det vara straffbart att – i sådant sammanhang – bjuda ut, leverera eller ta emot ett barn, på vilket sätt det än sker, i syfte att barnet skall exploateras sexuellt eller att barnets organ skall överföras i vinstsyfte eller att barnet skall sättas i tvångsarbete. Dessa förfaranden skall vara straffbara oavsett om gärningarna begås inom ett land eller är gränsöverskridande och oavsett om de begås på individuell basis eller i organiserad form. Med förbehåll för bestämmelserna i den nationella lagstiftningen, skall staterna också kriminalisera försök samt medhjälp och annan medverkan till någon av de nämnda handlingarna (*artikel 3.2*).

Av *artikel 3.3* framgår vidare att varje konventionsstat skall belägga brott av nu angivet slag med lämpligt straff som beaktar dess allvarliga beskaffenhet.

7.1.2.2 Gällande svenska bestämmelser

För *människorov* döms, enligt 4 kap. 1 § brottsbalken, den som bemäktigar sig och för bort eller spärrar in ett barn eller någon annan med upp-

så att skada honom eller henne till liv eller hälsa eller att tvinga honom eller henne till tjänst eller att öva utpressning. Att t.ex. på gatan ta upp ett litet barn i sin bil för att föra bort barnet är ett exempel på ett bemärkande. Det saknar betydelse om barnet förstår vad som händer eller följer med frivilligt. Straffet är fängelse på viss tid, lägst fyra och högst tio år, eller på livstid. Är brottet mindre grovt, döms till fängelse i högst sex år. Försök, förberedelse och stämpling till människorov är, liksom underlåtenhet att avslöja sådant brott, straffbart. Även anstiftan och medhjälp är straffbart i enlighet med vad som anges i 23 kap. 4 § brottsbalken.

För *människohandel* döms, enligt 4 kap. 1 a § brottsbalken, den som, i annat fall än som avses i bestämmelsen om människorov, med användande av olaga tvång eller vilseledande, med utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller med något annat sådant otillbörligt medel rekryterar, transporterar, inhyser, tar emot eller vidtar någon annan sådan åtgärd med en person, och därigenom tar kontroll över personen, i syfte att personen skall utsättas för brott enligt 6 kap. 1, 2, 3, 4, 5 eller 6 § samma balk, utnyttjas för tillfälliga sexuella förbindelser eller på annat sätt utnyttjas för sexuella ändamål, utnyttjas i krigstjänst eller tvångsarbete eller annat sådant tvångstillstånd, utnyttjas för avlägsnande av organ, eller på annat sätt utnyttjas i en situation som innebär nödläge för den utsatte. För samma brott döms också den som i sådant syfte som nyss nämnts till annan för över kontrollen över en person, eller från annan tar emot kontrollen över en person. Om gärningen begåtts mot en person som inte fyllt arton år krävs inte att något otillbörligt medel använts. Straffet är fängelse i lägst två och högst tio år. Om brottet är mindre grovt döms till fängelse i högst fyra år. Försök, förberedelse och stämpling till människohandel är, liksom underlåtenhet att avslöja sådant brott, straffbart. Även anstiftan och medhjälp är straffbart i enlighet med vad som stadgas i 23 kap. 4 § brottsbalken.

7.1.2.3 Lagstiftningsbehovet

Regeringens bedömning: Svensk lagstiftning uppfyller de krav som FN-protokollet om försäljning av barn m.m. ställer när det gäller kriminalisering av och påföljder för handel med barn.

Promemorians bedömning: I promemorian gjordes den bedömningen att de gärningar som enligt protokollet skall utgöra straffbar handel med barn inte i alla delar var adekvat kriminaliserade i svensk rätt. Promemorian föreslog därför att straffansvaret för människohandel skulle utvidgas.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser tillstyrkte eller hade ingen erinran mot promemorians förslag. *Barnombudsmannen* och *Svenska Unicef* ansåg dock att en separat brottsrubricering ”människohandel mot barn” borde övervägas.

Skälen för regeringens bedömning: Promemorians förslag om att utvidga straffansvaret för människohandel behandlades i regeringens proposition 2003/04:111, vari föreslogs att brottet människohandel skulle utvidgas till att omfatta också människohandel som inte är gränsöver-

skridande samt människohandel som syftar till andra former av utnyttjande än sexuellt utnyttjande, t.ex. tvångsarbete. Lagändringen trädde i kraft den 1 juli 2004 (bet. 2003/04JuU:20, rskr. 2003/04:232). Detta tillsammans med bestämmelserna i brottsbalken avseende människorov gör att svensk lagstiftning numera till fullo bedöms tillgodose de krav som ställs i protokollet. När det gäller Barnombudsmannens och Svenska Unicefs synpunkt att en särskild brottsrubricering för människohandel riktad mot barn skulle införas, gjorde regeringen bedömningen att någon sådan särskild brottsrubricering inte borde införas. Skälen för detta är närmare utvecklade i nämnda proposition, s. 47. De skäl som anfördes där är fortfarande relevanta.

7.1.3 Otillbörligt framkallande av samtycke till adoption

7.1.3.1 Åtagandet

Enligt *artikel 3* i FN-protokollet om försäljning av barn m.m. skall varje konventionsstat säkerställa att dess straffrättsliga lagstiftning – när det gäller försäljning av barn – omfattar bl.a. sådant handlande som består i att som mellanhand otillbörligt framkalla samtycke till adoption av ett barn i strid med tillämpliga internationella rättsliga instrument om adoption (*artikel 3.1 a ii*). Detta skall gälla oavsett om gärningen begås inom ett land eller är gränsöverskridande och oavsett om det begås på individuell basis eller i organiserad form. Med förbehåll för bestämmelserna i den nationella lagstiftningen skall staterna också kriminalisera försök samt medhjälp eller annan medverkan till nämnda handlande (*artikel 3.2*).

Av *artikel 3.3* framgår vidare att varje konventionsstat skall belägga brott av nu angivet slag med lämpligt straff som beaktar dess allvarliga beskaffenhet.

7.1.3.2 Gällande svenska bestämmelser

Bestämmelser om adoption

Regler om adoption återfinns i flera svenska författningar. De grundläggande materiella reglerna om adoption finns i 4 kap. föräldrabalken. Enligt vad som där anges krävs för adoption som regel tillstånd av domstol. Domstolen skall pröva om det är lämpligt att adoptionen äger rum. Tillstånd får ges endast om adoptionen är till fördel för barnet. Dessutom krävs att den som vill adoptera barnet har uppfostrat det eller vill uppfostra det eller att det annars med hänsyn till det personliga förhållandet mellan sökanden och barnet finns särskild anledning till adoptionen. Enligt 4 kap. 5 § föräldrabalken gäller att den som fyllt 12 år som regel inte får adopteras utan eget samtycke. Är barnet under 18 år krävs vidare normalt samtycke också av barnets föräldrar. Enligt 4 kap. 5 a § föräldrabalken skall moderns samtycke ha lämnats sedan hon har återhämtat sig tillräckligt efter nedkomsten. Vidare finns det enligt 4 kap. 6 § föräldrabalken vid adoption ett förbud mot vederlag. Förbudet mot vederlag är i dag inte straffsanktionerat i svensk lag. En ansökan om adoption får dock inte bifallas, om det från någon sida har getts eller utlovats ersätt-

ning eller om det har avtalats om bidrag till barnets underhåll. Underhållsbidrag i form av ett engångsbelopp hindrar dock inte att tillstånd till adoptionen ges, om beloppet har inbetalats till socialnämnden. För beloppet skall nämnden inköpa en livränta åt barnet eller på annat sätt se till att beloppet används på lämpligt sätt för barnets underhåll. Innan domstolen beslutar i adoptionsfrågor skall yttrande inhämtas från socialnämnden. Enligt 6 kap. 12 § socialtjänstlagen (2001:453) får en underårig med hemvist utomlands inte tas emot för adoption utan socialnämndens medgivande.

I fråga om internationella adoptioner utgör 1993 års Haagkonvention om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner (Haagkonventionen) ett betydelsefullt instrument. Sverige tillträdde konventionen år 1997 och den gäller sedan den 1 juli 1997, genom lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner, som lag i Sverige. Konventionen, som innehåller detaljerade villkor för internationella adoptioner, syftar till att stärka barns rättsskydd vid internationella adoptioner och att förhindra bortförande av, försäljning av och handel med barn. Tanken är att de stater som ansluter sig till konventionen skall samarbeta kring adoptionerna och att såväl ursprungsland som mottagarland skall ansvara för att de adoptioner som genomförs är till barnets bästa. Konventionen tillämpas när ett barn med hemvist i en fördragsslutande stat överflyttas till en annan fördragsslutande stat. En utländsk adoption som genomförts i enlighet med konvention gäller automatiskt i Sverige, det vill säga erkänns direkt på grund av lag utan något särskilt beslut om det.

Lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling (LIA) är tillämplig när en underårig med hemvist utomlands skall adopteras av någon eller några med hemvist i Sverige. Enligt 3 § LIA får adoptioner av barn från utlandet förmedlas endast av sammanslutningar som är auktoriserade. Vidare följer av 4 § samma lag att den eller de som vill adoptera ett barn från utlandet skall anlita en sådan sammanslutning som avses i 3 §. Detta gäller dock inte enstaka fall av adoption som avser släktingbarn eller där det annars finns särskilda skäl att adoptera utan förmedling av en auktoriserad sammanslutning. För dessa gäller i stället att Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA) skall pröva om förfarandet är godtagbart innan barnet lämnar landet. Enligt 15 § LIA kan den som i strid med 3 § förmedlar en internationell adoption utan att företräda en auktoriserad sammanslutning dömas till böter. Detsamma gäller den som adopterar enskilt utan att det finns ett beslut av MIA om att förfarandet är godtagbart (jfr 4 §).

Enligt 6 kap. 10 § socialtjänstlagen (2001:453) får enskilda personer eller sammanslutningar inte bedriva verksamhet som syftar till att förmedla barn till enskilt hem som inte tillhör någon av föräldrarna till barnet eller någon annan som har vårdnaden om barnet. Den som bryter mot nämnda bestämmelse kan enligt 16 kap. 6 § samma lag, om gärningen inte är belagd med straff enligt lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling, dömas till böter.

Bestämmelser i brottsbalken

Det finns inte någon specifik straffbestämmelse i brottsbalken som reglerar otillbörliga framkallanden av samtycke eller tillstånd till adoption av ett barn. I stället kan beroende på omständigheterna i det enskilda fallet ett flertal straffbestämmelser bli tillämpliga. Nedan redovisas exempel på bestämmelser som kan aktualiseras.

För *människohandel* döms, enligt 4 kap. 1 a § brottsbalken, den som, i annat fall än som avses i bestämmelsen om människorov i 4 kap 1 § brottsbalken, med användande av olaga tvång eller vilseledande, med utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller med något annat sådant otillbörligt medel rekryterar, transporterar, inhyser, tar emot eller vidtar någon annan sådan åtgärd med en person, och därigenom tar kontroll över personen, i syfte att personen skall utsättas för brott enligt 6 kap. 1, 2, 3, 4, 5 eller 6 § samma balk, utnyttjas för tillfälliga sexuella förbindelser eller på annat sätt utnyttjas för sexuella ändamål, utnyttjas i krigstjänst eller tvångsarbete eller annat sådant tvångstillstånd, utnyttjas för avlägsnande av organ, eller på annat sätt utnyttjas i en situation som innebär nödläge för den utsatte. För samma brott döms också den som i sådant syfte som nyss nämnts till annan för över kontrollen över en person, eller från annan tar emot kontrollen över en person. Om gärningen begåtts mot en person som inte fyllt arton år krävs inte att något otillbörligt medel använts. Straffet är fängelse i lägst två och högst tio år. Om brottet är mindre grovt döms till fängelse i högst fyra år. Försök, förberedelse och stämpling till människohandel är, liksom underlåtenhet att avslöja sådant brott, straffbart. Även anstiftan och medhjälp är straffbart i enlighet med vad som stadgas i 23 kap. 4 § brottsbalken.

För *olaga tvång* döms, enligt 4 kap. 4 § brottsbalken, den som genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar annan att göra, tåla eller underlåta något. Detsamma gäller om någon med sådan verkan utövar tvång genom hot att åtala eller ange annan för brott eller att om annan lämna menligt meddelande, om tvånget är otillbörligt. Straffet är böter eller fängelse i högst två år. Är brottet grovt är dock straffet fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömande av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om gärningen innefattat pinande till bekännelse eller annan tortyr. Försök och förberedelse till olaga tvång som är grovt är straffbart. Däremot är försök till olaga tvång, som inte är grovt, inte straffbart. Om någon genom våld eller hot försökt förmå annan att göra, tåla eller underlåta något, kan dock straffansvar för misshandel (3 kap. 5 § brottsbalken) eller olaga hot (4 kap. 5 § brottsbalken) komma i fråga. Även anstiftan och medhjälp är straffbart i enlighet med vad som anges i 23 kap. 4 § brottsbalken.

För *bestickning* döms, enligt 17 kap. 7 § brottsbalken, den som till arbetstagare eller annan som avses i 20 kap. 2 § lämnar, utlovar eller erbjuder, för denne själv eller för annan, muta eller annan otillbörlig belöning för tjänsteutövningen. Straffet är böter eller fängelse i högst två år. Är brottet grovt, döms till fängelse, lägst sex månader och högst sex år. Även anstiftan och medhjälp är straffbart i enlighet med vad som anges i 23 kap. 4 § brottsbalken.

7.1.3.3 Lagstiftningsbehovet

Regeringens bedömning: För att Sverige skall kunna tillträda FN-protokollet om försäljning av barn m.m. krävs lagändringar i fråga om kriminalisering av och påföljder för mellanhänders otillbörliga framkallande av samtycke till adoption av barn.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som yttrat sig har inte haft något att erinra mot promemorians bedömning. *Adoptionscentrum* har framfört synpunkter i fråga om omfattningen av åtagandet och menar att promemorian gått utanför FN-protokollet om försäljning av barn m.m. när det gäller framkallande av samtycke till adoption från en moder före barnets födelse.

Skälen för regeringens bedömning

Närmare om åtagandet enligt FN-protokollet om försäljning av barn m.m.

Innehållet i relevanta artiklar beskrivs i avsnitt 5.1. I artikel 3.1 a ii anges som specialsubjekt mellanhänder i adoptionsförfaranden. Vad som närmare skall förstås med begreppet ”mellanhänder” är inte definierat i protokollet. Med en ”mellanhänder” torde dock i sammanhanget främst avses en person vars huvudsakliga uppgift är att skapa eller förmedla kontakter mellan den eller dem som önskar adoptera och barn som kan adopteras.

Det straffbara handlandet beskrivs i artikel 3.1 a ii som ett otillbörligt framkallande av samtycke till adoption av ett barn i strid med tillämpliga internationella rättsliga instrument om adoption. Att det skall vara fråga om ett otillbörligt framkallande får anses medföra en begränsning av åtagandet så till vida att det träffar endast sådana fall där det förekommer någon form av otillbörligt aktivt handlande från gärningsmannens sida. För tolkning av vad som i övrigt skall förstås med uttrycket och vilka förfaranden som åtagandet mera precist tar sikte på torde – vilket också antyds i artikeln – vägledning få sökas i tillämpliga internationella rättsliga instrument på området. Det finns flera internationella instrument som berör adoptioner. Av dessa framstår 1993 års Haagkonvention om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner som den mest betydelsefulla. Haagkonventionen, som gäller som lag i Sverige, innehåller detaljerade villkor för internationella adoptioner och har som uttalat syfte bl.a. att stärka barns rättsskydd vid internationella adoptioner och att förhindra bortförande av, försäljning av eller handel med barn. Även om konventionen gäller enbart gentemot andra konventionsstater rekommenderas det att de grundläggande intentionerna i konventionen tillämpas även gentemot länder som inte är anslutna till konventionen. Mot den bakgrunden samt med hänsyn till att Haagkonventionen också är den konvention som särskilt omnämns i ingressen till FN-protokollet om försäljning av barn m.m. framstår det som rimligt att låta den vara vägledande vid tolkningen av nu aktuellt åtagande.

I kapitel II artikel 4 i Haagkonventionen uppställs i fråga om samtycken eller tillstånd följande villkor:

1. de personer, institutioner och myndigheter, som skall ge sitt samtycke till adoption, skall ha fått den rådgivning som behövs och skall vederbörligen ha underrättats om verkningarna av sina samtycken, framför allt om huruvida en adoption kommer att leda till att det rättsliga förhållandet mellan barnet och dess ursprungsfamilj upphör eller inte (*artikel 4 c 1*),

2. sådana personer, institutioner och myndigheter skall frivilligt ha gett sitt samtycke i föreskriven rättslig form och samtycket skall ha uttryckts eller bestyrkts i skrift (*artikel 4 c 2*),

3. samtyckena får inte ha åstadkommits genom betalning eller genom ersättning av något slag och får inte ha återkallats (*artikel 4 c 3*), och

4. moderns samtycke, där sådant krävs, skall ha getts först efter barnets födelse (*artikel 4 c 4*).

Även såvitt avser barnets samtycke, där sådant krävs, uppställs i Haagkonventionen villkor av motsvarande slag som under punkterna 1-3 ovan. Enligt kapitel II *artikel 4 d* i Haagkonventionen skall således också barnet, för att en adoption skall få äga rum, ha fått rådgivning och vederbörlig information om verkningarna av adoptionen och av sitt samtycke till adoptionen. Vidare skall även barnets samtycke ha getts frivilligt i föreskriven rättslig form och ha uttryckts eller bestyrkts i skrift. Slutligen gäller också att inte heller barnets samtycke får ha åstadkommits genom betalning eller ersättning av något slag.

Av kapitel VI *artikel 32* i Haagkonventionen framgår vidare att ingen får göra otillbörlig ekonomisk eller annan vinst i samband med internationell adoptionsverksamhet. Endast kostnader och utgifter, inbegripet rimliga yrkesmässiga arvoden till personer som medverkar vid adoptionen, får debiteras eller betalas. Ledning, administration och anställda i de sammanslutningar som medverkar vid en adoption får inte ta emot ersättning som är orimligt hög i förhållande till utförda tjänster.

Ett otillbörligt framkallande av samtycke i strid med vad som nyss sagts om att vederbörande personer, institutioner och myndigheter, som skall ge sitt samtycke, skall ha fått rådgivning och information om effekterna av adoptionen och av sitt adoptionssamtycke torde närmast ta sikte på sådana situationer där gärningsmannen genom ett vilseledande om de rätta förhållandena förmår en annan person att lämna samtycke eller tillstånd till en adoption. Vad därefter gäller ett otillbörligt framkallande av samtycke i strid med vad som ovan sagts om att samtycket eller tillståndet skall ha getts frivilligt torde närmast avse fall där gärningsmannen genom användande av någon form av våld eller hot förmår t.ex. en förälder eller ett barn att lämna samtycke till adoption. Att samtyckena inte får ha åstadkommits genom betalning eller ersättning av något slag får anses ta sikte på sådana situationer där gärningsmannen genom att erbjuda eller utge betalning eller någon annan form av ersättning förmår t.ex. en moder att lämna samtycke till en adoption. Vad därefter gäller ett handlande i strid med vad som ovan sagts om att en moders samtycke, där sådant krävs, skall ha lämnats först efter barnets födelse torde härmed kunna avses såväl fall där en moder helt frivilligt väljer att lämna samtycke till adoption men före barnets födelse som fall där en moder genom någon av de nyligen nämnda påverkansformerna förmås till ett sådant handlande. Med hänsyn till den begränsning av åtagandet som redovisats ovan och som följer av att det skall vara fråga

om ett ”otillbörligt framkallande” av samtycke torde det nu aktuella åtagandet endast avse det senare av de nu redovisade fallen.

Sammanfattningsvis innebär således åtagandet i artikel 3.1 a ii ett krav på att kriminalisera sådant handlande som består i att någon i samband med att ett barn överförs av en person eller grupp av personer till annan mot betalning eller någon annan form av ersättning,

- tvingar en person till att lämna samtycke eller tillstånd till en adoption av ett barn, eller

- genom vilseledande eller genom att utlova eller ge ersättning förmår en person att lämna samtycke eller tillstånd till en adoption av ett barn, eller

- gör sig skyldig till försök, medhjälp eller annan medverkan till nämnda handlande.

Därutöver följer även ett krav på att belägga de nu beskrivna handlingarna med straff som beaktar dess allvarliga beskaffenhet.

Behovet av lagändringar

Av det föregående redovisade framgår att svensk rätt endast i begränsad utsträckning uppfyller bestämmelserna i FN-protokollet om försäljning av barn m.m. om vilka handlingar som skall vara straffbelagda när det gäller otillbörligt framkallande av samtycke till adoption.. Att tvinga en förälder eller ett barn att lämna samtycke till en adoption kan enligt svensk lagstiftning vara att bedöma som olaga tvång eller om straff för fullbordat sådant brott inte kan komma i fråga som försök till grovt olaga tvång eller som misshandel eller olaga hot. Om det finns ett syfte att utnyttja barnet kan ansvar för människohandel aktualiseras. Att framkalla eller att försöka framkalla ett nödvändigt samtycke till adoption av t.ex. en myndighetsperson genom att utlova eller lämna ersättning kan under vissa förhållanden vara att bedöma som bestickning. Vidare kan ett otillbörligt framkallande av samtycke eller tillstånd till en adoption i vissa fall bestraffas enligt någon av ansvarsbestämmelserna i 15 § lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling eller i 16 kap. 6 § socialtjänstlagen (2001:453), se avsnitt 7.1.2.2. En sådan tillämpning är emellertid beroende av att ytterligare omständigheter föreligger. Därtill skall läggas att gärningarna inte heller är kriminaliserade på försöksstadiet. FN-protokollet mot försäljning av barn m.m. förutsätter dessutom straff som tar i beaktande brottens allvarliga beskaffenhet. Vad gäller det kravet framstår de svenska straffsatserna som tillräckliga om förutsättningarna för t.ex. brottet människohandel eller olaga tvång är uppfyllda, men inte om det är fråga om brott enligt lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling eller enligt socialtjänstlagen (2001:453).

Sammanfattningsvis gör regeringen den bedömningen att svensk lagstiftning inte till alla delar svarar mot det åtagande som ställs i FN-protokollet om försäljning av barn m.m. när det gäller kriminalisering av och påföljder för otillbörliga förfaranden i samband med adoptioner. De gärningar som åtminstone i vissa fall inte är kriminaliserade enligt gällande rätt är när någon genom att erbjuda eller utge betalning eller genom vilseledande förmår en annan person att lämna samtycke eller tillstånd till adoption. Frågan om hur de angivna åtagandena lämpligen bör uppfyllas behandlas i avsnitt 8.

7.2 Barnprostitution

7.2.1 Åtagandet

I FN-protokollet om försäljning av barn m.m. sägs att barnprostitution är användning av ett barn i sexuella handlingar mot betalning eller någon annan form av ersättning. Att bjuda ut, ta emot, skaffa fram eller tillhandahålla ett barn för barnprostitution enligt denna definition skall vara förbjudet enligt protokollet. Detta skall gälla oavsett om gärningarna begås inom ett land eller är gränsöverskridande och oavsett om de begås på individuell basis eller i organiserad form.

Staterna skall också, med förbehåll dock för bestämmelserna i den nationella lagstiftningen, kriminalisera försök samt medhjälp och annan medverkan till någon av de nämnda handlingarna. De skall också belägga brotten med lämpliga straff som tar hänsyn till deras allvarliga beskaffenhet.

7.2.2 Gällande svenska bestämmelser

I 6 kap. brottsbalken finns ett antal straffbestämmelser som tar sikte på sexualbrott mot barn. En del av dessa förutsätter att gärningen begås mot någon som är under femton år och en del att gärningen begås mot någon som är under arton år. Skillnaderna får ses mot bakgrund av att åldersgränsen för den sexuella självbestämmanderätten i Sverige är femton år. Det är alltså inte tillåtet att under några förhållanden genomföra sexuella handlingar med barn under femton år.

Att genomföra sexuella handlingar med ett barn under femton år kan bedömas som *våldtäkt mot barn*, *grov våldtäkt mot barn*, *sexuellt utnyttjande av barn*, *sexuellt övergrepp mot barn* respektive *grovt sexuellt övergrepp mot barn* enligt vad som anges i 6 kap. 4, 5 eller 6 § brottsbalken. För brott enligt 6 kap 4, 5 eller 6 § kan även den dömas som gör sig skyldig till en sådan gärning mot ett barn som fyllt femton men inte arton år om barnet är avkomling till gärningsmannen eller står under dennes fostran eller har ett liknande förhållande till gärningsmannen, eller för vars vård eller tillsyn gärningsmannen skall svar på grund av en myndighets beslut. I andra fall där barnet är över femton år kan, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet, i stället bestämmelserna om *våldtäkt*, *grov våldtäkt*, *sexuellt tvång*, *grovt sexuellt tvång*, *sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning* eller *grovt utnyttjande av person i beroendeställning* enligt bestämmelserna i 6 kap. 1, 2 eller 3 § brottsbalken tillämpas. Straffskalorna för våldtäkt respektive våldtäkt mot barn är i normalfallet fängelse i lägst två och högst sex år eller, om brottet är grovt, fängelse i lägst fyra och högst tio år. Om en våldtäkt enligt 6 kap 1 § brottsbalken, med hänsyn till omständigheterna är att anse som mindre grov, är straffet fängelse i högst fyra år. För sexuellt utnyttjande av barn är straffet fängelse i högst fyra år. Straffskalan för sexuellt övergrepp mot barn och sexuellt tvång är fängelse i högst två år, för grovt sexuellt övergrepp mot barn respektive grovt sexuellt tvång är straffet fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Straffskalan för sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning är fängelse i högst två år, eller om brottet är grovt, fängelse i lägst sex månader och högst fyra år. Försök, förbe-

redelse och stämpling till våldtäkt, grov våldtäkt, våldtäkt mot barn och grov våldtäkt mot barn är, liksom underlåtenhet att avslöja sådant brott, straffbart. Försök till sexuellt tvång, grovt sexuellt tvång, sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, grovt sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn och grovt sexuellt övergrepp mot barn är också straffbart. Även anstiftan och medhjälp är straffbart i enlighet med vad som anges i 23 kap. 4 § brottsbalken.

Sedan den 1 april 2005 finns i brottsbalken därutöver bestämmelser som särskilt tar sikte på utnyttjande av barn för sexuell posering och barnprostitution.

Enligt 6 kap. 8 § brottsbalken döms den som främjar eller utnyttjar att ett barn under femton år utför eller medverkar i sexuell posering, för *utnyttjande av barn för sexuell posering* till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som begår sådan gärning mot ett barn som fyllt femton men inte arton år, om poseringen är ägnad att skada barnets hälsa eller utveckling. För *grov utnyttjande av barn för sexuell posering* döms till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Enligt 6 kap. 9 § brottsbalken gäller att den som förmår ett barn som ännu inte fyllt arton år att mot ersättning företa eller tåla en sexuell handling, döms för *köp av sexuell handling av barn* till böter eller fängelse i högst två år. Försök, förberedelse och stämpling till grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, liksom underlåtenhet att avslöja sådant brott, är straffbart, liksom försök till utnyttjande av barn för sexuell posering samt köp av sexuell handling av barn. Anstiftan och medhjälp är straffbart i enlighet med vad som anges i 23 kap. brottsbalken.

Att främja eller på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttja att annan har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning är, beträffande både vuxna och barn, straffbart som *koppleri* enligt 6 kap. 12 § brottsbalken. Straffet är fängelse i högst fyra år. Straffet för *grov koppleri* är dock fängelse i lägst två och högst åtta år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om brottet avsett en verksamhet som bedrivits i större omfattning, medfört betydande vinning eller inneburit ett hänsynslöst utnyttjande av annan. Försök till koppleri och grovt koppleri är straffbart. Detsamma gäller förberedelse och stämpling till grovt koppleri samt underlåtenhet att avslöja sådant brott. Även anstiftan och medhjälp är straffbart i enlighet med vad som anges i 23 kap. 4 § brottsbalken.

7.2.3 Lagstiftningsbehovet

<p>Regeringens bedömning: Svensk lagstiftning uppfyller det krav som FN-protokollet om försäljning av barn m.m. ställer när det gäller kriminalisering av och påföljder för barnprostitution.</p>
--

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker eller har inte någon erinran mot bedömningen att det inte krävs några lagändringar för att tillgodose de åtaganden om kriminalisering av och påföljder för barnprostitution som ställs upp i det fakultativa protokollet. *Barnombudsmannen* anser att det krävs ett ännu starkare skydd för barn som

fyllt femton men inte arton år mot att företa eller medverka i en handling med sexuell innebörd i framställning av pornografisk bild eller posering i annat fall.

Skälen för regeringens bedömning: De förfaranden som enligt FN-protokollet skall vara kriminaliserade är att bjuda ut, ta emot, skaffa fram eller tillhandahålla ett barn för prostitution. I promemorian gjordes den bedömningen att redan de då gällande bestämmelserna i brottsbalken, framförallt bestämmelserna om koppleri och grovt koppleri, uppfyllde kraven i protokollet. Den 1 april 2005 trädde nya sexualbrottsbestämmelser i kraft, flertalet av dem med uttalat syfte att stärka skyddet för barn. Det finns numera även bestämmelser som direkt avser att skydda barn, inkluderat åldersgruppen femton till arton år, mot att utnyttjas för sexuell posering och prostitution – *utnyttjande av barn för sexuell posering*, respektive *grovt utnyttjande av barn för sexuell posering* och *köp av sexuell handling av barn*. Se föregående avsnitt för närmare beskrivning av brotten. Svensk lagstiftning får därigenom anses väl tillgodose de krav som protokollet ställer och även *Barnombudsmannens* påpekande.

I sammanhanget kan nämnas att också ILO:s konvention (nr 182) om förbud mot och omedelbara åtgärder för avskaffandet av de värsta formerna av barnarbete behandlar barnprostitution. Begreppet de värsta formerna av barnarbete omfattar bl.a. utnyttjande, förmedling eller erbjudande av barn för eller i prostitution, produktion av pornografiska framställningar eller pornografiska framträdanden (art. 3.b). Med barn avses även enligt artikel 2 i denna konvention personer under 18 år. Sverige har tillträtt denna konvention. Vid tillträdet gjorde regeringen bedömningen att Sverige utan lagändringar lever upp till de åtaganden som görs i konventionen (se prop. 2000/01:93). Denna bedömning delades av riksdagen (se bet. 2000/01:AU08, rskr. 2000/01:226).

Regeringens samlade bedömning är att svensk lagstiftning väl tillgodoser de krav som åtagandet ställer.

7.3 Barnpornografi

7.3.1 Åtagandet

I FN-protokollet om försäljning av barn m.m. avses med barnpornografi varje framställning, av vilket slag som helst, av ett barn som deltar i verkliga eller simulerade oförblommerade sexuella handlingar liksom varje framställning av ett barns könsorgan för huvudsakligen sexuella syften. Det skall vara straffbart att producera, distribuera, sprida, importera, exportera, bjuda ut eller sälja eller att för sådant syfte inneha barnpornografi. Detta skall gälla oavsett om gärningarna begås inom ett land eller är gränsöverskridande och oavsett om de begås på individuell basis eller i organiserad form.

Staterna skall också, dock med förbehåll för bestämmelserna i den nationella lagstiftningen, kriminalisera försök samt medhjälp och annan medverkan till någon av de nämnda handlingarna. De skall också belägga brotten med lämpliga straff som tar hänsyn till deras allvarliga beskaffenhet.

7.3.2 Gällande svenska bestämmelser

Straffbestämmelsen om barnpornografibrott finns i 16 kap. brottsbalken om brott mot allmän ordning. Tidigare bestämmelser om barnpornografi i tryckfrihetsförordningen (TF) och yttrandefrihetsgrundlagen (YGL) har upphävts. Av grundlagarna framgår att de inte är tillämpliga på skildringar av barn i pornografisk bild (1 kap 10 § TF och 1 kap 13 § YGL).

Enligt svensk rätt är i stort sett all befattning med barnpornografi kriminaliserad. För *barnpornografibrott* döms, enligt 16 kap. 10 a § brottsbalken, den som

1. skildrar barn i pornografisk bild,
2. sprider, överlåter, upplåter, förevisar eller på annat sätt gör en sådan bild av barn tillgänglig för någon annan,
3. förvärvar eller bjuder ut en sådan bild av barn,
4. förmedlar kontakter mellan köpare och säljare av sådana bilder av barn eller vidtar någon annan liknande åtgärd som syftar till att främja handel med sådana bilder, eller
5. innehar en sådan bild av barn.

Detsamma gäller den som i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte av oaktsamhet sprider en barnpornografisk bild.

I straffbestämmelsen definieras barn såsom en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som, när det framgår av bilden och omständigheterna kring den, är under arton år. Huvudregeln är att pubertetsutvecklingen är avgörande. Den som utvecklats sent kan alltså vara att bedöma som barn även om han eller hon är över arton år. Som barn enligt bestämmelsen definieras även vissa personer som har fullbordat sin pubertetsutveckling men som inte fyllt arton år vid fotograferings- eller inspelningstillfället, nämligen om detta framgår av själva bilden och omständigheterna kring bilden. Denna reglering kan beskrivas som en av barnskydd motiverad särskild bevisregel. Regleringen syftar till att hindra att viss bevisning anskaffas och förs på ett sätt som typiskt sett är skadligt för barnet samtidigt som den underlättar lagföring av misstänkta brott i sådana fall där personernas ålder inte kan bevisas. På detta sätt har lagstiftaren velat undvika att polis och åklagare skall vara tvungna att identifiera de medverkande personerna och bevisa deras ålder vilket är en mycket svår, ofta omöjlig, uppgift. (se prop. 1997/98:43, s. 86 f.).

Bestämmelsen gäller bilder av alla slag. Hit hör bilder i tryckta skrifter, bilder i videogram och bilder som förmedlas via Internet. En bild kan framställas på olika sätt, exempelvis genom att ett verkligt barn fotograferas, filmas eller tecknas av. Genom olika tekniker kan också mer eller mindre verklighetstroga artificiella bilder skapas. Nya framställningar kan också skapas genom att redan befintliga skildringar mångfaldigas.

En bild anses vara pornografisk när den, utan att ha några vetenskapliga eller konstnärliga värden, på ett ohöjlt och utmanande sätt skildrar ett sexuellt motiv. Straffbarheten begränsas inte till handlingar som uppenbart har en sexuell innebörd. Även pornografiska bilder där barn förekommer tillsammans med en eller flera vuxna personer som utför sådana handlingar avses. Detsamma gäller för bilder där barn, t.ex. genom speciella kameraarrangemang, framställs på ett sätt som är ägnat att vädja

till sexualdriften utan att det avbildade barnet kan sägas ha deltagit i ett sexuellt beteende vid avbildningen. Dock är viss försiktighet påkallad. All avbildning av nakna barn eller alla bilder där ett barns könsorgan kan urskiljas kan inte kriminaliseras, även om sådana bilder skulle kunna stimulera en del människors sexualdrift (prop. 1978/79:179 s. 9).

Undantag för kriminaliseringen görs endast för hantverksmässig framställning och efterföljande innehav av teckningar och liknande som inte är avsedda att göras tillgängliga för andra samt för gärningar som med hänsyn till omständigheterna är försvarliga. Utrymmet för att anse gärningar som försvarliga är litet och tar primärt sikte på sådana innehav som kan vara nödvändiga för nyhetsförmedling, forskning och opinionsbildning (se Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU4 s. 6-5).

Straffskalan för barnpornografibrott är fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, böter eller fängelse i högst sex månader. För grovt barnpornografibrott, som måste vara uppsåtligt, döms till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om det har begåtts yrkesmässigt eller i vinstsyfte, utgjort ett led i brottslig verksamhet som utövats systematiskt eller i större omfattning, avsett en särskilt stor mängd bilder eller avsett bilder där barn utsätts för särskilt hänsynslös behandling.

Försök till uppsåtligt barnpornografibrott är straffbart om det inte är ringa, liksom försök eller förberedelse till grovt barnpornografibrott. (16 kap. 17 § och 23 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken). Anstiftan och medhjälp är straffbart i enlighet med de generella medverkansbestämmelserna i 23 kap. 4 § brottsbalken.

Om skildringar av barn i pornografisk bild förs in i eller ut ur Sverige döms, enligt lagen (1998:1443) om förbud mot införsel och utförsel av barnpornografi, för brott mot lagen (2000:1225) om straff för smuggling. Straffet för *smuggling* är böter eller fängelse i två år eller, i ringa fall, penningböter. För *grov smuggling* är straffet fängelse i lägst sex månader och högst sex år. För försök till smuggling samt för försök, förberedelse och stämpling till grov smuggling döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken. Även anstiftan och medhjälp är straffbart.

I detta sammanhang kan nämnas att regeringen i augusti 2005 beslutade om en översyn av lagstiftningen mot barnpornografi (Dir. 2005:89). Översynen skall syfta till att möjliggöra en mer effektiv bekämpning av barnpornografi och att förstärka barnets ställning vid barnpornografibrott. Uppdraget skall redovisas senast den 31 augusti 2007.

7.3.3 Lagstiftningsbehovet

<p>Regeringens bedömning: Svensk lagstiftning uppfyller de krav som FN-protokollet om försäljning av barn m.m. ställer upp när det gäller kriminalisering av och påföljder för barnpornografi.</p>

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: I stort sett samtliga remissinstanser tillstyrker eller har ingen erinran mot promemorians bedömning att det inte krävs några lagändringar när det gäller kriminalisering av och påföljder för

barnpornografi. *Barnombudsmannen, Svenska Unicef* och *Justitias Sys-trar* anser att även s.k. anspelningspornografi bör omfattas av definitionen av barnpornografi. *Barnombudsmannen* och *Justitias Sys-trar* har vidare framfört att svensk lagstiftning inte ger ett tillräckligt skydd för barn som har fyllt 15 år men inte 18 år mot att företa eller medverka i en handling med sexuell innebörd i framställning av pornografisk bild eller posering i annat fall. Även *ECPAT* har framfört att det är oklart om svensk lagstiftning ger ett tillräckligt skydd för 15-18 åringar.

Skälen för regeringens bedömning: De förfaranden som enligt FN-protokollet om försäljning av barn m.m. skall vara kriminaliserade är att producera, distribuera, sprida, importera, exportera, bjuda ut eller sälja eller att för sådant syfte inneha barnpornografi.

Straffbestämmelsen om barnpornografibrott i brottsbalken fick sin nuvarande lydelse den 1 januari 1999 (prop. 1997/98:43, bet. 1997/98:KU19, rskr. 1997/98:214, bet. 1998/99:KU4, rskr. 1998/99:2). Därigenom blev i stort sett all befattning med barnpornografi kriminaliserad.

De begränsade undantagen för hantverksmässigt framställda bilder och försvarliga gärningar bör inte anses vara oförenliga med kraven enligt protokollet. Det får anses som närmast självklart att den sortens mindre begränsningar av straffansvaret får göras. Sådana undantag liksom undantag enligt "livets regel", social adekvans och liknande torde i de flesta länder anses som så självklara att de inte behöver skrivas in i lag. I många länder är åtalsplikten dessutom diskretionär. I Sverige råder däremot i princip en plikt att åtala i varje fall när en gärning som utgör brott har begåtts. Detta innebär att det i svensk rätt finns ett större behov än i många andra rättsordningar att uttryckligen reglera vilka undantag som skall gälla från det straffbara området.

Det kan också tilläggas att i stort sett varje form av produktion av pornografi med användande av barn under arton år utgör brott enligt bestämmelsen om utnyttjande av barn för sexuell posering i 6 kap. 8 § brottsbalken. För utnyttjande av barn för sexuell posering döms bl.a. den som främjar eller utnyttjar att ett barn under femton år utför eller medverkar i sexuell posering. Detsamma gäller den som begår en sådan handling mot ett barn som fyllt femton men inte arton år om poseringen är ägnad att skada barnets hälsa eller utveckling. Dessa bestämmelser, som införts efter att promemorian utarbetades och remissinstanserna yttrade sig, torde väl tillgodose *Barnombudsmannens* m.fl. påpekanden när det gäller kriminalisering av utnyttjandet av barn mellan femton och arton år för framställning av pornografisk bild eller posering i annat fall.

Samtliga relevanta förfaranden är i Sverige kriminaliserade på försöksstadiet. Endast vissa ringa fall faller utanför kriminaliseringen. Protokollet medger dock sådana undantag.

Som *Barnombudsmannen, Svenska Unicef* och *Justitias Sys-trar* har påpekat så är inte så kallad anspelningspornografi – där en vuxen skildras på ett sätt som för tanken till ett barn – straffbart i Sverige. Såsom framgår av avsnitt 4.2, har regeringen i tidigare sammanhang avseende FN-protokollet om försäljning av barn m.m. gjort förtydligande förklaringar med den innebörden att protokollets definition av barnpornografi tolkas så att endast visuella avbildningar, dvs. bilder,

omfattas liksom att vuxna personer som agerar barn (s.k. anspelningspornografi) inte omfattas.

Syftet med den svenska lagstiftningen, liksom också med FN-protokollet om försäljning av barn m.m. är att skydda barn. Frågan om anspelningspornografi bör kriminaliseras har behandlats flera gånger tidigare. Barnpornografiutredningen (SOU 1997:29) ansåg att straffrättsliga åtgärder mot denna kategori av pornografiska bilder inte borde genomföras. Utredningen underströk därvid bl.a. att i anspelningspornografi syns det att aktörerna inte är barn och att det inte torde vara möjligt att generellt straffbelägga denna typ av pornografi av annat skäl än att den kan såra den allmänna anständighetskänslan, vilket inte torde räcka som grund för kriminalisering. Regeringen gjorde samma bedömning som utredningen (prop.1997/98:43 s 103 f.) och riksdagen godtog detta ställningstagande (bet. 1997/98:KU19, rskr 1997/98:214), bet. 1998/99:KU4: rskr. 1998/99:2). Frågan behandlades också i propositionen om Sveriges antagande av rambeslut om åtgärder för att bekämpa sexuellt utnyttjande av barn och barnpornografi. Regeringen gjorde återigen samma bedömning (prop. 2003/04:1. s 32u) , vilken också delades av riksdagen (bet. 2003/04:JuU9, rskr 2003/04:108). Regeringen finner att tillräckliga skäl inte har framkommit för att i detta sammanhang göra någon annan bedömning.

Sammanfattningsvis gör regeringen den bedömningen att den gällande svenska lagstiftningen mot barnpornografi uppfyller kraven enligt FN-protokollet om försäljning av barn m.m. Därmed finns det i denna del inget som hindrar att Sverige tillträder protokollet.

7.4 Domsrätt och utlämning

7.4.1 Åtagandena och gällande svenska bestämmelser

I FN-protokollet om försäljning av barn m.m. regleras frågor om behörighet och utlämning. I *artikel 4* finns bestämmelser om vilka åtgärder varje stat skall vidta för att fastställa sin behörighet över de brott som omfattas av protokollet och i *artikel 5* finns bestämmelser om utlämning för de brott som omfattas av protokollet. En närmare redogörelse för dessa bestämmelser finns i avsnitt 5.1.3.

Tillämpligheten av svensk lag och frågor om svensk straffrättslig domsrätt regleras i huvudsak i 2 kap. brottsbalken.

Svensk domstol är alltid behörig att döma för brott som har begåtts i Sverige (2 kap. 1 § brottsbalken). Svensk domstol är också behörig att döma för brott som har förövats på svenskt fartyg eller luftfartyg (2 kap. 3 § brottsbalken). Vidare är svensk domstol behörig att döma för brott som har begåtts utomlands, om brottet har begåtts av svensk medborgare eller av utlänning med hemvist i Sverige, eller av utlänning utan hemvist i Sverige, som efter brottet blivit svensk medborgare eller tagit hemvist här i riket; av annan utlänning som finns i landet om det på brottet kan följa fängelse i mer än sex månader. För att svensk domstol skall vara behörig att döma för brott som har begåtts utomlands krävs dock normalt att gärningen är straffbar även där den begicks (2 kap. 2 § brottsbalken). Det krävs således så kallad dubbel straffbarhet. Från kravet på dubbel

straffbarhet görs vissa undantag, bland annat vad avser brott med ett straffminimum på fängelse i fyra år och däröver (exempelvis människorov) samt brott som Sverige genom internationella åtaganden har förbundit sig att lagföra oavsett var de begåtts (2 kap. 3 § brottsbalken). Vidare undantas brott enligt 6 kap 1-6 §§, 8 § tredje stycket och 12 § eller försök till sådana brott om de begåtts mot barn under arton år.

Bestämmelser om utlämning finns i lagen (1957:668) om utlämning för brott och i lagen (1959:254) om utlämning för brott till Danmark, Finland, Island och Norge. Motsvarande regelverk i förhållande till EU-stater, då förfarandet kallas överlämnande, finns i lagen (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder. En svensk medborgare kan dock inte utlämnas till en stat utanför EU eller Norden.

7.4.2 Lagstiftningsbehovet

Regeringens bedömning: Svensk lagstiftning uppfyller de krav som ställs i FN-protokollet om försäljning av barn m.m. när det gäller domsrätt och utlämning.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna delar eller har ingen erinran mot bedömningen. *Barnombudsmannen* och *Svenska Unicef* anför att kravet på dubbel straffbarhet bör begränsas när det gäller sexualbrott begångna mot barn under 18 år.

Skälen för regeringens bedömning: Svensk domsrätt bedöms föreligga i samtliga de fall där staterna enligt FN-protokollet om försäljning av barn m.m. ovillkorligen skall kunna utöva domsrätt. Bestämmelserna torde därför inte kräva någon ändring av svensk lag.

De brott som avses i FN-protokollet mot försäljning av barn m.m. är vidare sådana att de enligt svensk rätt kan medföra utlämning eller överlämnande. Sverige kan dock inte utlämna svenska medborgare till stater utanför EU eller Norden. I sådana fall kan lagföring för brotten i stället ske i Sverige. Bestämmelserna i protokollet kräver således inte heller i detta avseende någon lagändring.

Barnombudsmannen och Svenska Unicef har anført att kravet på dubbel straffbarhet bör begränsas när det gäller sexualbrott begångna mot barn under arton år. Genom lagändringar som trädde i kraft den 1 april 2005 har kravet på dubbel straffbarhet begränsats väsentligt i fråga om sexualbrott begångna mot barn under arton år (se prop. 2004/05:45 s. 125 ff. och s. 132).

7.5 Rättslig hjälp i brottmål och förverkande

7.5.1 Åtagandena och gällande svenska bestämmelser

I FN-protokollet mot försäljning av barn m.m. finns vissa bestämmelser om rättslig hjälp och förverkande. I *artikel 6* finns bestämmelser om rättslig hjälp där det framgår att staterna skall bistå varandra i största möjliga utsträckning i enlighet med de överenskommelser som gäller

mellan staterna eller enligt nationell lag. I *artikel 7* finns regler om förverkande som staterna skall uppfylla om inte annat följer av bestämmelserna i deras nationella lagstiftning. En närmare redogörelse för åtagandet finns i avsnittet 5.1.4.

Av 1 kap. 8 § brottsbalken framgår att brott kan föranleda brottspåföljd, särskild rättsverkan samt skyldighet att betala skadestånd. Som exempel på särskild rättsverkan nämns i lagrummet bl.a. förverkande. Bestämmelser om förverkande finns i såväl brottsbalken som i en rad specialstraffrättsliga författningar, exempelvis lagen (2000:1253) om straff för smuggling.

Enligt 27 kap. 1 § rättegångsbalken får föremål, som skäligen kan antas äga betydelse för utredning om brott eller vara genom brott någon avhänt eller på grund av brott förverkat, tas i beslag.

I 36 kap. brottsbalken finns bestämmelser om förverkande av egendom. Enligt 36 kap. 1 § brottsbalken skall utbyte av brott enligt brottsbalken förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Med utbyte avses såväl föremål som abstrakt vinning. Egendom som trätt i stället för utbyte, avkastning av utbyte samt avkastning av det som trätt i stället för utbyte anses också som utbyte enligt 36 kap. 1 a § brottsbalken. Enligt 36 kap. 2 § brottsbalken får egendom, som använts som hjälpmedel vid brott enligt brottsbalken eller som frambragts genom sådant brott, förklaras förverkad om det är påkallat till förebyggande av brott eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott om brottet fullbordats eller förfarandet utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse eller stämpling. Bestämmelserna i 36 kap. 1, 1 a och 2 § brottsbalken gäller generellt även vid brott enligt specialstraffrättsliga bestämmelser om det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än ett år och inte annat är särskilt föreskrivet. Enligt 36 kap. 3 § brottsbalken får även i annat fall än som avses i 2 § förverkande beslutas i fråga om exempelvis brottsverktyg m.m. Enligt lagen (1994:1478) om förverkande av barnpornografi skall en skildring av barn i pornografisk bild normalt förklaras förverkad även om förverkande inte kan ske enligt brottsbalken eller lagen (2000:1253) om straff för smuggling.

Rättslig hjälp efter en ansökan av en annan stat lämnas med stöd av lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål. Rättslig hjälp till andra stater kan lämnas enligt denna lag oavsett om det finns ett avtal om rättslig hjälp med den andra staten eller inte.

Lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål innebär att svenska domstolar och åklagare kan lämna rättslig hjälp till utländska myndigheter med åtgärder som kan vidtas under en svensk förundersökning eller rättegång. Svenska åklagare och domstolar kan således bistå en utländsk myndighet med t.ex. husrannsakan och beslag, vittnesförhör och bevisupptagning vid domstol. Även om den åtgärd som begärs inte har någon motsvarighet enligt svensk rätt får den vidtas om inte det begärda förfarandet strider mot grundläggande principer i den svenska rättsordningen.

I lagen (2000:562) om internationell rättshjälp i brottmål finns bestämmelser om beslag (och kvarstad) av egendom som har förverkats eller skäligen kan antas vara förverkad på grund av brott (se 4 kap. 23 § i nämnda lag). En förutsättning är att beslutet om förverkande kan verk-

ställas i Sverige och att det skäligen kan befaras att verkställigheten i Sverige av det utländska förverkandebeslutet annars skulle försvåras. Bestämmelserna förutsätter att verkställighet skall kunna ske i Sverige av en utländsk dom i enlighet med lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom (internationella verkställighetslagen). Egendom får under vissa förutsättningar tas i beslag i Sverige och överlämnas till ansökande stat.

Enligt internationella verkställighetslagen kan förverkanden som beslutats i främmande stat under vissa förutsättningar verkställas i Sverige. Lagen ställer som huvudregel upp ett krav på ömsesidighet, dvs. att Sverige har ingått en internationell överenskommelse med en annan stat om verkställighet. Enligt den internationella verkställighetslagen kan förverkande ske av såväl föremål som ett visst belopp i pengar.

Mellan de nordiska länderna gäller lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m. (nordiska verkställighetslagen). Enligt denna lag kan en dom i brottmål som gäller förverkande verkställas här. Enligt denna lag kan också beslut meddelade i annat nordiskt land om t.ex. kvarstad eller beslag till tryggnad av anspråk på bl.a. förverkande verkställas här.

7.5.2 Lagstiftningsbehovet

Regeringens bedömning: Svensk lagstiftning uppfyller de krav som FN-protokollet om försäljning av barn m.m. ställer när det gäller rättslig hjälp och förverkande.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Frågan har inte kommenterats av någon av remissinstanserna.

Skälen för regeringens bedömning: Av den ovan lämnade redogörelsen för svensk rätt framgår att Sverige kan lämna internationell rättslig hjälp i brottmål med avseende på samtliga åtgärder som kan vidtas under en svensk förundersökning eller rättegång. Sverige uppfyller det allmänna åtagandet enligt artikel 6 i FN-protokollet om försäljning av barn m.m. om att staterna skall bistå varandra i största möjliga utsträckning i enlighet med de överenskommelser som gäller mellan staterna eller enligt nationell lag. Det kan här särskilt framhållas att Sverige i flertalet fall kan lämna rättslig hjälp oberoende av om det finns ett avtal mellan Sverige och den andra staten.

Enligt artikel 7 (c) i FN-protokollet om försäljning av barn m.m. skall konventionsstaterna vidta åtgärder i syfte att tillfälligt eller slutligt stänga lokaler som används för att begå sådana brott som avses i protokollet. Bestämmelsen avser inte rättslig hjälp i någon egentlig mening utan torde närmast vara ett åliggande för medlemsstaterna att i lagstiftning ha bestämmelser som gör det möjligt att stänga lokaler som används för t.ex. prostitution. En hyresgäst som upplåter sin lägenhet för annans prostitutionsverksamhet har under vissa förutsättningar förverkat sin hyresrätt (12 kap. 42 § jordabalken). Motsvarande bestämmelser finns beträffande bostadsrättslägenheter i 7 kap. 18 § bostadsrättslagen (1991:614). Åtagandet i artikel 7 har dessutom begränsningen att åtgärderna skall

vidtas, om inte annat följer av bestämmelserna i den nationella lagstiftningen. Någon lagstiftningsåtgärd torde inte krävas för att Sverige skall uppfylla de krav protokollet ställer i dessa avseenden.

Vidare torde det av den ovan lämnade redogörelsen stå klart att Sverige väl uppfyller åtagandena som rör förverkande enligt artikel 7 i FN-protokollet om försäljning av barn m.m. som staterna skall uppfylla om inte annat följer av bestämmelserna i deras nationella lagstiftning. Några lagändringar för att uppfylla åtagandena enligt FN-protokollet om försäljning av barn m.m. i denna del torde således inte behövas.

7.6 Skydd och stöd till brottsoffer

7.6.1 Åtagandet och gällande svenska bestämmelser

I artikel 8 och 9 i FN-protokollet om försäljning av barn m.m. finns bestämmelser om stöd till brottsoffer och förebyggande åtgärder. Enligt artikel 8 skall staterna besluta om lämpliga åtgärder för att, under alla stadier av det rättsliga förfarandet, skydda de rättigheter och intressen de barn har som är offer för verksamheter som är förbjudna enligt protokollet, och i artikel 9 ges bestämmelser om antagande och genomförande av lagar, administrativa åtgärder, social politik och program. En närmare redogörelse för innehållet i bestämmelserna ges i avsnitt 5.1.5.

Det finns flera bestämmelser i svensk lagstiftning som tar sikte på unga brottsoffers särskilt utsatta situation. Som exempel kan nämnas 2 a § i förundersökningskungörelsen (1947:948) där det anges att förundersökning där målsäganden vid tiden för anmälan inte fyllt arton år om brottet riktats mot målsägandens liv, hälsa, frihet eller frid och det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än sex månader, skall bedrivas särskilt skyndsamt och som huvudregel vara avslutad inom tre månader.

Förfarandet vid hörande av barn, såväl när det gäller hörande av barn under förundersökning som i domstol, sker utifrån ett barnperspektiv. Förhör med barn skall alltid ske under största möjliga hänsynstagande till barnet (se bet. 1993/94:JuU25 s. 20).

När det gäller förhör med barn under förundersökningen finns vissa specialbestämmelser i 15–19 §§ förundersökningskungörelsen som syftar till att i görligaste mån skydda barn och ungdomar från traumatiska upplevelser i anledning av brottsutredningar. Bland annat stadgas att den unges vårdnadshavare alltid bör närvara vid förhör om den unge är under femton år och om det kan ske utan men för förhöret. Förhör med målsägande som är under arton år skall planeras och verkställas så att det inte uppkommer fara för att den som förhörs tar skada (17 §). Särskild varsamhet skall iakttas om förhöret rör sexuella upplevelser. Vidare bör förhör med unga alltid verkställas så att det inte väcker särskilt uppseende och så att det inte görs mer ingående än omständigheterna kräver. Förhör med unga får inte äga rum fler gånger än vad som är nödvändigt med hänsyn till utredningens art och barnets bästa (17 §). Förhör under förundersökning med unga skall också hållas av en person med särskild kompetens för uppgiften (18 §). Slutligen bör, under vissa förhållanden, en person med särskild sakkunskap i barn- eller förhörpsykologi biträda

polisen vid förhör med unga, eller i vart fall senare få tillfälle att yttra sig om värdet av barnets utsaga (19 §).

Domstolsverket arbetar kontinuerligt med att utbilda domare i frågor som rör barn. Sedan 2002 har Domstolsverket i regleringsbrevet haft som återrapporteringskrav att redovisa till regeringen på vilket sätt bestämmelserna och intentionerna i bl.a. barnkonventionen har beaktats i utbildningsverksamheten.

När det i ett brottmål åberopas vittnesförhör med ett barn som är under femton år skall rätten, med hänsyn till omständigheterna, pröva om barnet får höras som vittne. Hänsyn tas här till bland annat barnets mognad och situation i övrigt.

Någon motsvarande uttrycklig regel finns inte för barn som drabbats av ett brott och som därmed skall höras som *målsägande*. I praktiken gäller dock att sådan bevisning normalt förebringas vid en huvudförhandling genom att polisförhöret med barnet spelas upp på video. Detta anses kunna ske utan att den s.k. omedelbarhetsprincipen sätts på undantag. En berättelse som någon har avgett i anledning av en redan inledd eller förestående rättegång får nämligen åberopas som bevis i rättegången om det t.ex. kan anses medföra beaktansvärda olägenheter för den hörde om han eller hon skulle tvingas inställa sig personligen för förhör i domstolen. I Sverige anser vi att man i görligaste mån skall undvika att höra barn under rättegång för att skydda barnet mot allt vad det kan medföra i form av rädsla, utsatthet, publicitet, fara för framtida psykiska men etc., vilket kan bli resultatet av att i korsförhör inför en domstol utfrågas om smärtsamma upplevelser.

I praktiken förekommer förhör av barn i domstol mycket sällan, men det finns fall där domstolen gör den bedömningen att bevisläget kräver att barnet hörs personligen och att detta kan ske utan men för barnet. För att domstolen i ett sådant fall skall kunna kalla den unge att höras personligen i domstolen bör krävas att den unges vårdnadshavare och även eventuellt målsägandebiträde samtycker till åtgärden. Det är vidare viktigt att domstolen skaffat sig ett tillräckligt underlag för att bedöma om förhöret inför domstolen kan medföra några skadliga konsekvenser för barnet. Domstolen bör också avdramatisera situationen så mycket som möjligt, t.ex. genom att inte hålla förhöret i en sessionssal utan att miljön under förhöret görs så hemtrevlig och trygg som möjligt för barnet. Den tilltalade bör inte närvara i samma rum som den unge. Däremot kan det vara lämpligt att personer som ger barnet trygghet är med vid barnets sida. Förhöret i sig bör endast omfatta kompletterande frågor som behöver ställas utifrån vad som framkommit av det videoinspelade förhöret. Liksom vid förhör med barn under förundersökning bör, under vissa förhållanden, en person med sakkunskap i barn- eller förhörpsykologi biträda också vid förhör i domstol.

Det som nu sagts om förfarandet vid hörande av barn i domstol är inte lagreglerat, men utgör ett väl etablerat förhållningssätt från domstolarnas sida.

Senast i Barnkommitténs betänkande (SOU 1997:116) konstaterades, då med utgångspunkt i barnkonventionens grundläggande principer, att reglerna inom straffprocessen om barns hörande direkt inför domstol är väl avvägda.

Det bör dock nämnas att hittillsvarande tillvägagångssätt för hörande av barn har prövats av och godtagits av Europadomstolen (S. N. mot Sverige, nr. 34209/96, dom den 2 juli 2002).

Det har för inte så länge sedan införts nya bestämmelser i rättegångsbalken som reglerar frågan om vitesföreläggande m.m. till ungdomar som inte har fyllt arton år och som skall kallas till ett domstolssammanträde. Det har införts ett förbud mot att vid vite kalla den som inte har fyllt femton år till ett sammanträde. Vidare skall kallelser till ungdomar som har fyllt femton men inte arton år inte förenas med vite, om den unge inte kan infinna sig utan medverkan av vårdnadshavare eller annan som svarar för hans eller hennes vård och fostran. I de fall barn och ungdomar som inte har fyllt arton år skall kallas till ett sammanträde skall den unges vårdnadshavare eller annan som svarar för den unges vård och fostran normalt underrättas om kallelsen.

Socialtjänstens ansvar för att den som har blivit utsatt för brott och dennes anhöriga får stöd och hjälp framgår av 5 kap. 11 § socialtjänstlagen (2001:453).

7.6.2 Lagstiftningsbehovet

Regeringens bedömning: Svensk lagstiftning uppfyller de krav som FN-protokollet om försäljning av barn m.m. ställer när det gäller skydd och stöd till brottsoffer.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: I stort sett samtliga remissinstanser tillstyrker eller har inte någon erinran mot bedömningen. *Barnombudsmannen* anser att varje barn som utsatts för gränsöverskridande brottslighet i syfte att exploateras skall ha rätt till permanent uppehållstillstånd i Sverige. *Juridiska institutionen vid Handelshögskolan i Göteborg* anser att promemorian inte i tillräcklig utsträckning behandlar och föreslår åtgärder för att skydda och stödja brottsoffer trots att bestämmelserna inte är bindande.

Skälen för regeringens bedömning: Som framgår av redogörelsen i föregående avsnitt har frågor om skydd och stöd till barn och unga som utsatts för brott varit föremål för en mängd förbättringar det senaste decenniet. Regeringen delar promemorians bedömning att lagstiftningen ger det skydd som protokollet kräver, vilket också remissinstanserna instämmer i.

Skydd och stöd till brottsoffer är en mycket prioriterad fråga för regeringen och ett kontinuerligt arbete pågår inom Regeringskansliet och olika myndigheter för att ytterligare förbättra brottsoffrens ställning samt förbättra omhändertagandet. Några exempel på åtgärder som har vidtagits sedan promemorian skrevs och remissinstanserna yttrade sig över den, kan nämnas.

Den 1 oktober 2004 trädde nya bestämmelser om tillfälligt uppehållstillstånd i kraft. Utländska brottsoffer och vittnen, s.k. bevispersoner, har därigenom givits en laglig möjlighet att få stanna tillfälligt i Sverige för att bistå i en brottsutredning genom tidsbegränsat uppehållstillstånd. När ett tidsbegränsat uppehållstillstånd beviljats jämföras dessa personer med

i Sverige bosatta personer vad avser hälso- och sjukvård samt socialt bistånd.

Åklagarmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Rättsmedicinalverket och Socialstyrelsen har fått i uppdrag att tillsammans medverka till etablering av försöksverksamheter med så kallade Barnahus. Det främsta syftet med uppdraget är att i större utsträckning barnanpassa de utredningar som görs i samband med misstankar om att ett barn har utsatts för brott och på så sätt minska påfrestningarna på barnen. Barnen skall inte behöva ha kontakter med polis, åklagare, rättsmedicin, socialtjänst och barnpsykiatri på olika platser utan endast behöva komma till ett ställe. Barnen skall inte heller i onödan behöva utsättas för upprepade förhör och intervjuer av olika personer och för olika syften.

Ett annat syfte med uppdraget är att genom metodutveckling höja kvaliteten i utredningarna. På så sätt skapas bättre underlag för rättsprocessen och för samhällets fortsatta insatser.

Det pågår ett intensivt arbete hos myndigheterna med uppdraget. Redan nu finns sådana verksamheter i Stockholm, Linköping och Malmö och under detta år kommer fler verksamheter att påbörjas i olika delar av landet.

Försöksverksamheten skall pågå under tiden 2005–2007. Uppdraget skall slutredovisas senast den 1 mars 2008.

Sammantaget gör således regeringen den bedömningen att Sverige väl uppfyller åtagandena i de artiklar som reglerar skydd och stöd till brottsoffer och att några lagstiftningsåtgärder inte krävs för att kunna tillträda protokollet.

7.7 Övriga bestämmelser

7.7.1 Åtagandena, svenska bestämmelser och lagstiftningsbehovet

Regeringens bedömning: Svensk lagstiftning uppfyller de krav som FN-protokollet om försäljning av barn m.m. ställer när det gäller åtgärder för att fastställa juridiska personers ansvar för brott eller när det gäller personer inblandade i adoption av barn.

Promemorians bedömning: Överensstämmer med regeringens när det gäller åtgärder för att fastställa juridiska personers ansvar för brott. Promemorian har inte kommenterat frågan om personer inblandade i adoption av barn.

Remissinstanserna: Ingen av frågorna har kommenterats av remissinstanserna.

Skälen för regeringens bedömning

Åtgärder för att fastställa juridiska personers ansvar för brott

I *artikel 3.4* anges att staterna, med förbehåll för bestämmelserna i sin nationella lagstiftning, skall, när det är lämpligt, fastställa juridiska personers ansvar för brott som omfattas av protokollet (se avsnitt 5.1.2).

Beroende på konventionsstaternas nationella rättsliga principer kan ett sådant ansvar för juridiska personer vara straffrättsligt, civilrättsligt eller administrativt. Något krav på att införa straffrättsligt ansvar föreligger alltså inte.

I 36 kap. 7–10 §§ brottsbalken finns bestämmelser om företagsbot. Av dessa följer att näringsidkaren skall åläggas företagsbot för brott som har begåtts i utövningen av näringsverksamhet. Det gäller under förutsättning att dels brottsligheten inneburit ett grovt åsidosättande av de särskilda skyldigheter som är förenade med verksamheten eller annars är av allvarligt slag, dels att näringsidkaren inte har gjort vad som skäligen kunnat krävas för att förebygga brottsligheten. Regelverket innehåller också bl.a. bestämmelser om hur företagsbotens storlek skall bestämmas och jämningsbestämmelser.

Regeringen beslutade den 20 oktober 2005 om en remiss till Lagrådet med ändrade regler om företagsbot. Förslagen innebär bl.a. att möjligheterna att ålägga företagsbot utvidgas samt att maximibeloppet för företagsbot höjs.

Reglerna om företagsbot får anses motsvara de krav som ställs i FN-protokollet om försäljning av barn m.m.

Personer inblandade i adoptionen av ett barn

Enligt *artikel 3.5* skall staterna vidta alla lämpliga rättsliga och administrativa åtgärder för att säkerställa att alla personer som är inblandade i adoptionen av ett barn handlar i överensstämmelse med tillämpliga internationella rättsliga instrument.

Bestämmelser om förmedling av internationella adoptioner finns i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling (LIA). Enligt 3 § LIA får adoptioner av barn från utlandet förmedlas endast av en sammanslutning som är auktoriserad. Ett grundläggande krav för att erhålla auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling är att sammanslutningen kommer att förmedla adoptioner på ett sakkunnigt och omdömesgillt sätt, utan vinstintresse och med barnets bästa som främsta riktmärke (6 §). För att få auktorisation att förmedla adoptioner från ett visst land krävs vidare bl.a. att det andra landet har en adoptionslagstiftning eller annan tillförlitlig reglering som beaktar de grundläggande principer som uttrycks i barnkonventionen och i 1993 års Haagkonvention om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner, samt en fungerande administration kring internationell adoptionsverksamhet. Myndigheten för internationella adoptionsfrågor prövar ansökningar om auktorisation och utövar tillsyn över sammanslutningarna. Härigenom torde protokollets krav på att personer inblandade i adoptionen av ett barn handlar i överensstämmelse med internationella instrument kunna tillgodoses.

8 En ny straffbestämmelse om otillbörlig påverkan vid adoption av barn

Regeringens förslag: En ny straffbestämmelse införs om otillbörlig påverkan vid adoption av barn. Bestämmelsen skall omfatta den som, vid förmedling av annans adoption av en person under arton år, genom olaga tvång eller vilseledande eller genom att utlova eller ge otillbörlig ersättning förmår en person att lämna samtycke eller tillstånd till en sådan adoption. Straffet skall vara böter eller fängelse i högst två år. Brottet skall benämnas *otillbörlig påverkan vid adoption av barn*.

Även försök till otillbörlig påverkan vid adoption av barn kriminaliseras.

Promemorians förslag: Överensstämmer till viss del med regeringens. I promemorian har dock föreslagits en annan lagteknisk lösning och en delvis annorlunda utformning av lagtexten. Enligt promemorians förslag skall det vara straffbart att förmedla eller vidta någon annan liknande åtgärd som syftar till att främja annans adoption av en person under arton år och därvid, genom att utlova betalning eller genom någon annan otillbörlig påverkan, förmå någon att lämna samtycke eller tillstånd till en sådan adoption. Brottet har enligt promemorians förslag gjorts subsidiärt i förhållande till brotten mot frihet i 4 kap. brottsbalken. Vidare anges brottsrubriceringen i promemorian till olaga adoptionsförmedling.

Remissinstanserna: Majoriteten av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker förslaget. *Barnombudsmannen* anser att även presumtiva adoptivföräldrar bör omfattas av bestämmelsen. *Barnombudsmannen* anser vidare att preskriptionstiden för olaga adoptionsförmedling bör börja löpa först när den adopterade fyllt arton år. *Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA)* och *Adoptionscentrum* har ställt sig tveksamma till att det skall vara straffbart att förmå en moder att lämna samtycke före barnets födelse. *Adoptionscentrum* har vidare invänt mot brottsrubriceringen och menar att den är otydlig och för tankarna till brott enligt lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling. *Socialstyrelsen* har efterfrågat ett resonemang om konsekvenserna av att sekretess begränsar socialtjänstens möjligheter att lämna information till den myndighet som har att ingripa mot den föreslagna bestämmelsen. *Hovrätten för Nedre Norrland* har påpekat att det finns anledning att ta ställning till konkurrensförhållandet mellan den föreslagna bestämmelsen och bestämmelsen om bestickning enligt 17 kap. 7 § brottsbalken.

Skälen för regeringens förslag

En ny bestämmelse om otillbörlig påverkan vid adoption av barn

Som framgår av avsnitt 7.1.2.1 innebär FN-protokollet om försäljning av barn m.m. ett åtagande att kriminalisera sådant handlande som består i att som mellanhand otillbörligt framkalla samtycke till adoption av ett barn i strid med tillämpliga internationella instrument om adoption. I enlighet med bedömningen i avsnitt 7.1.2.3 erfordras vissa lagstiftningsåtgärder för att uppfylla åtagandet. För att Sverige fullt ut skall uppfylla protokollets krav på kriminalisering och för att förstärka adoptionsinstitutets säkerhet och integritet och principen att det är barnets bästa som skall tillgodoses vid adoption bör enligt regeringen en straffrättslig sanktion införas mot användande av otillbörliga förfaranden i samband med adoption. Lagtekniskt bör detta av tydlighetsskäl och systematiska skäl åstadkommas genom att det införs ett särskilt brott med avseende på otillbörliga framkallanden av samtycke eller tillstånd vid adoption. En sådan bestämmelse passar enligt regeringens mening i systematiskt hänseende bäst i 7 kap. brottsbalken om brott mot familj. Bestämmelsen bör placeras i den tidigare upphävda 2 §. Vad därefter gäller frågan om hur det nya brottet skall rubriceras anser regeringen, i likhet med Adoptionscentrum, att den brottsrubricering som föreslogs i promemorian – olaga adoptionsförmedling – delvis är missvisande och snarare för tankarna till sådana förfaranden som är kriminaliserade enligt lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling. För att på ett bättre sätt spegla de gärningar som det nya brottet avser att omfatta föreslår regeringen att brottsrubriceringen i stället ändras till *otillbörlig påverkan vid adoption av barn*.

När det gäller frågan om hur det nya brottet närmare bör avgränsas bör FN-protokollet om försäljning av barn m.m. utgöra en utgångspunkt. Åtagandet i FN-protokollet om försäljning av barn m.m. att kriminalisera mellanhänders otillbörliga framkallande av samtycke syftar närmast till att förhindra att förmedling av barn för adoption används som ett verktyg i försäljning av eller handel med barn. Detta framgår bl.a. genom att det i protokollet föreskrivs att det otillbörliga förfarandet skall ha skett i samband med försäljning av barn. I promemorian föreslogs inte någon begränsning av det straffbara området till sådana fall. Enligt regeringens mening skulle en sådan begränsning medföra en alltför snäv och svårtillämpad straffbestämmelse. Då inte heller någon remissinstans ansett en sådan begränsning nödvändig finner regeringen att skäl saknas för att föreslå en annan avgränsning i detta hänseende än den i promemorian förespråkade. Enligt regeringens mening saknas också tillräckliga skäl för att formellt begränsa en kriminalisering av det nu aktuella slaget till att avse enbart internationella adoptioner på det sätt som FN-protokollet om försäljning av barn m.m. antyder. En sådan begränsning skulle leda till att adoptioner på ett mindre lämpligt sätt behandlades olika enbart beroende på om de var internationella eller nationella. Dessutom kan faran för att adoptionsinstitutet skall missbrukas på nu aktuellt sätt ingalunda uteslutas vid adoptioner som regleras som nationella. Det har sålunda förekommit t.ex. att höggravida kvinnor kommer till Sverige från andra länder för att här föda barn, vilka därefter omgående lämnas i Sverige för adoption. Bakgrunden till dessa händelser, liksom till en del

fall av s.k. släktingadoptioner och andra enskilda adoptioner, har ibland varit oklar, men gällande rätt har inte försett myndigheterna med tillräckliga verktyg för att utreda omständigheterna. Ett brott som det nu föreslagna bör förbättra förutsättningarna härför. Sammantaget görs av dessa skäl bedömningen att det nya brottet bör vara tillämpligt oberoende av om det är fråga om en internationell adoption eller inte. Vidare bör det nya brottet, i enlighet med FN-protokollet om försäljning av barn m.m., träffa endast adoptioner av personer under arton år. Det är också just i sådana situationer som behovet av skydd är särskilt uttalat.

Som tidigare redovisats är åtagandet i FN-protokollet om försäljning av barn m.m. begränsat till att träffa endast sådana personer som agerar som mellanhänder i adoptionsförfaranden, dvs. personer som förmedlar annans adoption. Även om risken för straffvärda och farliga förfaranden får anses vara särskilt stor vid utnyttjanden av mellanhänder bör enligt regeringens mening ett nytt och utvidgat brott inte begränsas enbart till sådana personer. Starka skäl talar i stället för att låta det straffbara området omfatta även andra personer som vidtar liknande åtgärder som syftar till att främja annans adoption. Här kan det bl.a. röra sig om enskilda personer som t.ex. i ekonomiskt syfte agerar på egen hand för att skaffa fram barn till ett barnhem eller en adoptionsförmedlare. Ett annat exempel är enskilda personer som agerar på uppdrag av den egentlige förmedlaren för att skaffa fram ett samtycke eller tillstånd till en adoption, men som sedan inte i övrigt bidrar i adoptionsförmedlingen.

Barnombudsmannen har ansett att även presumtiva adoptivföräldrar bör omfattas av det nya brottet och pekar på att det finns situationer där både de presumtiva adoptivföräldrarna och förmedlarna har begått oegentligheter. Enligt regeringens mening får dock faran för att presumtiva adoptivföräldrar själva använder sig av påtryckningar som kan anses som otillbörliga även fortsättningsvis anses motverkas bäst på andra sätt än genom ett straffhot. Det sagda utesluter dock inte att presumtiva adoptivföräldrar själva kan göra sig skyldiga till ett sådant olaga tvång som följer av 4 kap. 4 § brottsbalken eller bestickning enligt 17 kap. 7 § brottsbalken. Vidare kan presumtiva adoptivföräldrar som uppsåtligt anstiftar eller på annat sätt främjar t.ex. en mellanhands straffbara gärning på sedvanligt sätt ådra sig straffrättsligt ansvar för medverkan till det nya brottet.

Av FN-protokollet om försäljning av barn m.m. följer enligt vad som tidigare redovisats ett krav på att åtgärderna för framkallande av samtycke eller tillstånd skall ha skett med användande av tvång eller vilseledande eller genom att utlova eller ge ersättning. Dessa förfaranden bör givetvis omfattas av det nya brottet.

Enligt promemorians förslag bör härutöver även annan otillbörlig påverkan omfattas av det straffbara området. Som exempel på sådan påverkan nämns att förmå en moder att lämna erforderligt samtycke *före barnets födelse* samt andra tvångsliknande förfaranden än sådana som omfattas av ett olaga tvång. *NIA* och *Adoptionscentrum* har såvitt avser det förra ställt sig tveksamma till att ett förfarande som innebär att en förälder förmås att lämna samtycke före barnets födelse – alltså oberoende av om det föregåtts av t.ex. betalning eller löfte därom – skall vara straffbart. Regeringen instämmer i den tveksamhet som dessa remissinstanser uttrycker och anser att – även om det i och för sig framstår som

högst olämpligt att biologiska föräldrar lämnar samtycke före barnets födelse – det saknas tillräckliga skäl att låta det nya brottet omfatta ett sådant förfarande alldeles oberoende av om det förekommit någon otillbörlig påverkan från gärningsmannens sida. Däremot bör straffansvaret självfallet omfatta situationer då samtycke lämnats före barnets födelse i de fall då otillbörlig påverkan förekommit.

Vad därefter gäller frågan om även andra tvångsliknande förfaranden än sådana som består i ett olaga tvång bör vara straffbelagda ifrågasätter regeringen behovet av en så utsträckt kriminalisering och föreslår i stället som lämplig avgränsning ett sådant olaga tvång som avses i 4 kap. 4 § brottsbalken.

Såvitt avser den närmare avgränsningen i fråga om sådan otillbörlig påverkan som består i att utlova eller ge ersättning bör det särskilt framhållas att avsikten givetvis inte är att en fullt legitim och rimlig ersättning för omkostnader, som t.ex. ett barnhem eller en organisation kan ha haft för omhändertagande av barnet eller adoptionen, skall omfattas av det straffbara området. För att tydliggöra det nu sagda bör det i lagtexten preciseras att endast sådan ersättning som är att anse som *otillbörlig* bör omfattas.

Mot bakgrund av det redovisade föreslår regeringen att den föreslagna straffbestämmelsen skall omfatta den som, vid förmedling av annans adoption av en person under arton år, genom olaga tvång eller vilseledande eller genom att utlova eller ge otillbörlig ersättning förmår en person att lämna samtycke eller tillstånd till en sådan adoption. För straffansvar för fullbordat brott bör det krävas att ett relevant och nödvändigt samtycke eller tillstånd för adoption faktiskt har getts av någon därtill behörig. Det kan t.ex. röra sig om samtycke från de biologiska föräldrarna eller någon annan ställföreträdare för barnet, det barn som avses bli bortadopterat eller ett tillstånd från en myndighet eller organisation. Vidare bör det för straffansvar krävas ett orsakssamband mellan den otillbörliga påverkan och samtycket eller tillståndet. Det innebär att samtycket eller tillståndet skall ha lämnats just på grund av att olaga tvång eller vilseledande använts eller att ersättning utlovats eller givits. Om samtycke eller tillstånd ändå skulle ha lämnats föreligger inte något orsakssamband och ansvar för otillbörlig påverkan vid adoption av barn kan inte utkrävas. Däremot bör det sakna betydelse huruvida den åsyftade adoptionen kommer till stånd eller inte.

Enligt FN-protokollet om försäljning av barn m.m. skall brott som avses i artikel 3.1 a ii enligt artikel 3.3 beläggas med ett straff som tar i beaktande brottets allvarliga beskaffenhet (se avsnitt 5.1.2). Det nya brottet otillbörlig påverkan vid adoption av barn kommer att kunna omfatta gärningar av skiftande slag och straffvärdet för de olika gärningarna kommer därmed att variera. Straffskalan måste därför utformas på ett sådant sätt att den ger utrymme för en nyanserad bedömning av alla de olika typer av gärningar som kan komma att omfattas av det nya brottet. Mot denna bakgrund föreslår regeringen som lämplig straffskala böter eller fängelse i högst två år.

I enlighet med vad som anges i FN-protokollet om försäljning av barn m.m. bör brottet straffbeläggas också på försöksstadiet. I de fall där ett samtycke eller tillstånd inte har lämnats kan således straffansvar för försök komma i fråga.

Barnombudsmannen har anfört att preskriptionstiden för den föreslagna bestämmelsen bör börja löpa först när den adopterade fyllt arton år. *Socialstyrelsen* har pekat på att sekretesslagen (1980:100) kommer att begränsa socialtjänstens möjlighet att lämna information till den myndighet som har att ingripa mot den föreslagna bestämmelsen och efterfrågat ett resonemang kring detta. Regeringen ser i nuläget ingen anledning till att aktualisera ändringar av angivet slag. Frågorna faller dessutom utanför åtagandena i FN-protokollet om försäljning av barn m.m. och har inte övervägts i promemorian.

Konkurrensfrågor

Hovrätten för Nedre Norrland har pekat på de konkurrenssituationer som kan uppstå med den föreslagna bestämmelsen. De konkurrerande bestämmelser som kan aktualiseras är i första hand brottsbalkens bestämmelser om olaga tvång i 4 kap. 4 § och bestickning i 17 kap. 7 §. Därutöver kan konkurrens även uppstå i förhållande till ansvarsbestämmelserna i 15 § lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling och i 16 kap. 6 § socialtjänstlagen (2001:453). Andra konkurrenssituationer än de nu nämnda kan också förekomma.

Till skillnad mot vad som föreslogs i promemorian har det nya brottet inte gjorts subsidiärt i förhållande till brotten mot frihet i 4 kap. brottsbalken. Det innebär att i viss utsträckning kommer straffbestämmelsen i 4 kap. 4 § brottsbalken om olaga tvång och den föreslagna bestämmelsen att överlappa varandra. I ett sådant fall av konkurrens bör, i enlighet med den inom konkurrensläran vedertagna principen om att en speciell brottsbeskrivning har företräde framför en mera allmän sådan, domstolen normalt döma enbart för brott enligt den nya bestämmelsen. Eftersom det enligt den nya bestämmelsen saknas utrymme för att bedöma brottet som grovt, skall för det fall en gärning är att hänföra till sådant grovt olaga tvång som avses i 4 kap. 4 § andra stycket brottsbalken enbart den bestämmelsen tillämpas.

De konkurrenssituationer som därutöver kan förekomma får lösas med beaktande av sedvanliga konkurrensregler. Det innebär normalt att när det är fråga om konkurrens mellan det föreslagna brottet och ett brott med annat skyddsintresse domstolen skall döma för båda brotten. Om det däremot är fråga om konkurrens mellan det föreslagna brottet och ett annat brott, med samma skyddsintresse, men med en strängare straffskala, skall domstolen döma enbart för det senare brottet. Eftersom den föreslagna bestämmelsen kan omfatta flera skilda förfaranden får dock domstolen göra en prövning av samtliga föreliggande omständigheter i varje enskilt fall.

9 Ikraftträdande

<p>Regeringens förslag: Lagändringarna skall träda i kraft den 1 juli 2006. Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte.</p>

Skälen för regeringens förslag: De föreslagna lagändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt. Lagändringarna föreslås därför träda i kraft den 1 juli 2006.

Det torde inte finnas behov av några särskilda övergångsbestämmelser för de föreslagna lagändringarna. Enligt 5 § brottsbalkens promulgationslag får nya straffrättsliga regler inte ges retroaktiv verkan till den tilltalades nackdel.

10 Ekonomiska konsekvenser

De föreslagna lagändringarna eller andra åtgärder som kan följa av Sveriges tillträde till FN-protokollet om försäljning av barn m.m. bedöms inte medföra några eller endast marginella merkostnader. Eventuella merkostnader skall hanteras inom ramen för berörda myndigheter.

11 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

7 kap. Om brott mot familj

2 §

Bestämmelsen är ny, liksom brottsrubriceringen. De allmänna övervägandena finns i avsnitt 8.

Genom straffbestämmelsen föreskrivs straffansvar för den som, vid förmedling av annans adoption av en person under arton år, genom olaga tvång eller vilseledande eller genom att utlova eller ge otillbörlig ersättning förmår en person att lämna samtycke eller tillstånd till en sådan adoption. Bestämmelsen tar alltså sikte på enbart sådana otillbörliga förfaranden som sker i samband med förmedling av adoptioner av personer under arton år. Den är tillämplig oavsett om det rör sig om en internationell eller nationell adoption.

Subjektet för bestämmelsen beskrivs indirekt genom att det skall vara fråga om en gärning *vid förmedling* av annans adoption av en person under arton år. Med detta avser bestämmelsen att träffa främst personer som agerar som förmedlare vid annans adoption av en person under arton år. Avsikten är emellertid att också andra personer som vidtar någon liknande åtgärd som syftar till att främja annans adoption av en person under arton år skall omfattas. Som exempel på det senare kan nämnas en enskild person som genom otillbörlig påverkan skaffar sig tillgång till barn som han eller hon sedan mot ersättning överlämnar till ett barnhem eller en adoptionsförmedlare. Det kan också handla om en person som på uppdrag av den egentlige förmedlaren agerar på ett sådant otillbörligt sätt som beskrivs i bestämmelsen för att t.ex. skaffa fram ett samtycke eller ett tillstånd till en adoption av ett barn, men som sedan inte i övrigt bidrar till förmedlingen av barnet. Bestämmelsen är tillämplig oavsett om personen agerar för en sammanslutnings räkning eller om han eller hon age-

rar enskilt. Genom att det skall vara fråga om otillbörliga åtgärder som vidtas vid förmedling av *annans* adoption av en person under arton år faller t.ex. presumtiva adoptionsföräldrars eventuella otillbörliga agerande utanför det straffbara området.

För straffansvar erfordras att ett relevant och nödvändigt samtycke eller tillstånd för adoption har lämnats av någon därtill behörig. Det kan t.ex. röra sig om samtycke av barnets biologiska föräldrar eller någon annan ställföreträdare för barnet eller det barn som avses bli bortadopterat. Det kan också vara fråga om ett tillstånd av en myndighet eller organisation.

Samtycket eller tillståndet skall ha utverkats med användande av olaga tvång eller vilseledande eller genom att utlova eller ge otillbörlig ersättning. Med begreppet *olaga tvång* skall förstås detsamma som i straffbestämmelsen om olaga tvång i 4 kap. 4 § brottsbalken. Tvånget skall alltså bestå i ett användande av misshandel eller annars genomföras med våld eller hot om brottslig gärning eller, om tvånget är otillbörligt, utövas genom hot att åtala eller ange annan för brott eller att om annan lämna menligt meddelande. Med begreppet *vilseledande* avses i första hand sådana fall där gärningsmannen genom att uppväcka en oriktig uppfattning förmår den andre personen till ett sådant handlande som beskrivs i bestämmelsen. Ett vilseledande kan emellertid också ske genom att gärningsmannen vidmakthåller en oriktig föreställning som den andre personen redan förut hyser. Med *ersättning* avses såväl ekonomisk ersättning som ersättning av annat slag t.ex. mat, husrum, narkotika eller kläder. Genom att ersättningen skall ha varit *otillbörlig* utesluts från det straffbara området sådan fullt legitim och rimlig ersättning för omkostnader som t.ex. ett barnhem eller en organisation kan ha haft för omhändertagande av barnet eller adoptionen. Denna kostnad kan växla från tid till annan och variera mellan olika länder och adoptionskontakter samt kan även avse andra kostnader än de som direkt kan härledas till det specifika barnet (se prop. 2003/04:131 s. 27 och 41).

Gärningsmannen skall *förmå* en person att lämna samtycke eller tillstånd. För att straffansvar skall föreligga erfordras ett orsakssamband mellan den otillbörliga påverkan och samtycket eller tillståndet. Det innebär att samtycket eller tillståndet skall ha lämnats just på grund av att olaga tvång eller vilseledande använts eller att ersättning utlovats eller givits. Om samtycke eller tillstånd ändå skulle ha lämnats föreligger inte något orsakssamband och ansvar för otillbörlig påverkan vid adoption av barn skall inte komma i fråga.

För straffansvar för fullbordat brott fordras att ett samtycke eller ett tillstånd faktiskt har lämnats av någon därtill behörig. Huruvida någon adoption verkligen har kommit till stånd har emellertid inte någon betydelse för straffansvaret.

Straffskalan för otillbörlig påverkan vid adoption av barn är böter eller fängelse i högst två år.

Om de i bestämmelsen angivna rekvisiten är uppfyllda och brottet dessutom innebär att gärningsmannen har överträtt straffbestämmelsen i 4 kap. 4 § brottsbalken om olaga tvång, skall domstolen normalt döma enbart för brottet otillbörlig påverkan vid adoption av barn. Däremot skall domstolen för det fall brottet är att hänföra till sådant grovt olaga tvång som avses i 4 kap. 4 § andra stycket brottsbalken enbart tillämpa

den bestämmelsen. För övriga konkurrenssituationer som kan förekomma får domstolen med beaktande av sedvanliga konkurrensregler göra en prövning av samtliga omständigheter i varje enskilt fall.

5 §

Ändringen innebär att även försök till det nya brottet otillbörlig påverkan vid adoption av barn straffbeläggs. I sådana fall där ett samtycke eller tillstånd inte har lämnats, kan således straffansvar för försök komma i fråga.

Bilaga 1. FN-protokollet mot försäljning av barn

Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography

The state Parties to the present Protocol,

Considering that, in order to achieve the purposes of the Convention on the Rights of the Child and the implementation of its provisions, especially articles 1, 11, 21, 32, 33, 34, 35 and 36, it would be appropriate to extend the measures that States Parties should undertake in order to guarantee the protection of the child from the sale of children, child prostitution and child pornography,

Considering also that the Convention on the Rights of the Child recognizes the right of the child to be protected from economic exploitation and from performing any work that is likely to be hazardous or to interfere with the child's education, or to be harmful to the child's health or physical, mental, spiritual, moral or social development,

Gravely concerned at the significant and increasing international traffic in children for the purpose of the sale of children, child prostitution and child pornography,

Deeply concerned at the widespread and continuing practice of sex tourism, to which children are especially vulnerable, as it directly promotes the sale of children, child prostitution and child pornography,

Recognizing that a number of particularly vulnerable groups, including girl children are at greater risk of sexual exploitation and that girl children are disproportionately represented among the sexually exploited,

Fakultativt protokoll till konventionen om barnets rättigheter om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi

De stater som är parter i detta protokoll,

som anser att det för att uppnå syftena med konventionen om barnets rättigheter och genomförandet av bestämmelserna i denna, särskilt artiklarna 1, 11, 21, 32, 33, 34, 35 och 36, skulle vara lämpligt att utöka de åtgärder som konventionsstaterna bör vidta för att garantera att barn skyddas från försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi,

som även anser att konventionen om barnets rättigheter erkänner barnets rätt att skyddas från att bli ekonomiskt utnyttjat och från något arbete som sannolikt kan vara riskfyllt eller hindra barnets utbildning, eller vara skadligt för barnets hälsa eller fysiska, psykiska, andliga, moraliska eller sociala utveckling,

som är allvarligt oroade av den omfattande och ökande internationella handeln med barn i syfte att sälja barn, bedriva barnprostitution och barnpornografi,

som är djupt oroade av den utbredda och fortsatta sexturismen, som barn är särskilt sårbara för, eftersom den direkt främjar försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi,

som erkänner att ett antal särskilt utsatta grupper, inbegripet flickor, löper större risk att bli sexuellt utnyttjade och att flickor utgör en oproportionerligt stor andel av de sexuellt utnyttjade,

Concerned about the growing availability of child pornography on the Internet and other evolving technologies, and recalling the International Conference on Combating Child Pornography on Internet, held in Vienna in 1999, in particular its conclusion calling for the worldwide criminalization of the production, distribution, exportation, transmission, importation, international possession and advertising of child pornography, and stressing the importance of closer cooperation and partnership between Governments and the Internet industry,

Believing that the elimination of the sale of children, child prostitution and child pornography will be facilitated by adopting a holistic approach, addressing the contribution factors, including underdevelopment, poverty, economic disparities, inequitable socio-economic structure, dysfunctioning families, lack of education, urban-rural migration, gender discrimination, irresponsible adult sexual behavior, harmful traditional practises, armed conflicts and trafficking in children,

Believing also that efforts to raise public awareness are needed to reduce consumer demands for the sale of children, child prostitution and child pornography, and believing further in the importance of the strengthening global partnership among all actors and of improving law enforcement at the national level,

Noting the provisions of international legal instruments relevant to the protection of children, including the Hague Convention on Protection of Children and Cooperation in Respect of Intercountry Adoption, the Hague Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction, the Hague

som oroas av den ökade tillgången på barnpornografi på Internet och i annan teknik under utveckling och som erinrar om den internationella konferensen om bekämpning av barnpornografi på Internet, som hölls i Wien 1999, i synnerhet dess slutsatser, där det krävs en världsomspännande kriminalisering av produktion, distribution, export, överföring, import, avsiktligt innehav och annonsering av barnpornografi, och som betonar vikten av närmare samarbete och partnerskap mellan regeringarna och Internetindustrin,

som tror att avskaffandet av försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi kommer att underlättas genom att en helhetssyn antas, som tar hänsyn till de bidragande faktorerna, inbegripet underutveckling, fattigdom, ekonomiska skillnader, orättvisa socio-ekonomiska strukturer dysfunctionella familjer, brist på utbildning, migration från land till stad, könsdiskriminering, oanvarigt sexuellt beteende av vuxna, skadliga sedvänjor, väpnade konflikter och handel med barn.

som även tror att ansträngningar att höja allmänhetens medvetenhet behövs för att minska efterfrågan på försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi och som dessutom tror på vikten av att stärka det globala partnerskapet mellan alla aktörer och av att förbättra brottsbekämpningen på nationell nivå,

som noterar bestämmelserna i internationella rättsliga instrument som är relevanta när det gäller skydd av barn, inbegripet Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete avseende internationella adoptioner, Haagkonventionen om de civila aspekterna på internationella bortföranden av

Convention on Jurisdiction, Applicable Law, Recognition, Enforcement and Cooperation in Resepect of Parental Responsibility and Measures for the Protection of Children, and International Labour Organization Convention No. 182 on the Prohibition and Immediate Action for Elimination of the Worst Forms of Child Labour,

Encouraged by the overwhelming support for the Convention on the Rights of the Child, demonstrating the widespread commitment that exists for the promotion and protection of the rights of the child,

Recognizing the importance of the implementation of the provisions of the Programme of Action for the Prevention of the Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography and the Declaration and Agenda for Action adopted at the World Congress against Commercial Sexual Exploitation of Children, held in Stockholm from 27 to 31 August 1996, and other relevant decisions and recommendations of pertinent international bodies,

Taking due account of the importance of the traditions and cultural values of each people for the protection and harmonious development of the child,

Have agreed as follows:

Article 1

States Parties shall prohibit the sale of children, child prostitution and child pornography as provided for by the present Protocol.

Article 2

For the purposes of the present Protocol:

(a) Sale of children means any act or transaction whereby a child is transferred by any person or group of persons to another for

barn, Haagkonventionen om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om föräldransvar och åtgärder till skydd för barn samt Internationella arbetsorganisationens (ILO) konvention nr 182 om de värsta formerna av barnarbete

som uppmuntras av det överväldigande stödet för konventionen om barnets rättigheter, som visar på det omfattande engagemang som finns för att främja och skydda barnets rättigheter,

som erkänner vikten av att genomföra bestämmelserna i handlingsprogrammet för förhindrande av försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi samt i den deklaration och den handlingsplan som antogs vid världskongressen mot kommersiell sexuell exploatering av barn som hölls i Stockholm den 27-31 augusti 1996, liksom i andra relevanta beslut och rekommendationer av berörda internationella organ,

som tar vederbörlig hänsyn till vikten av varje folks traditioner och kulturella värderingar när det gäller barnets skydd och harmoniska utveckling,

har kommit överens om följande:

Artikel 1

Konventionsstaterna skall förbjuda försäljning av barn, barnprostitution och barn-pornografi enligt bestämmelserna i detta protokoll.

Artikel 2

I detta protokoll avses med

a) försäljning av barn: varje handling eller transaktion genom vilken ett barn överförs av en person eller grupp av personer till annan mot

remuneration or any other consideration;

(b) Child prostitution means the use of a child in sexual activities for remuneration or any other form of consideration;

(c) Child pornography means any representation, by whatever means, of a child engaged in real or simulated explicit sexual activities or any representation of the sexual parts of a child for primarily sexual purposes.

Article 3

1. Each State Party shall ensure that, as a minimum, the following acts and activities are fully covered under its criminal or penal law, whether such offences are committed domestically or transnationally or on an individual or organized basis:

(a) In the context of sale of children as defined in article 2:

(i) Offering, delivering or accepting, by whatever means, a child for the purpose of:

a. Sexual exploitation of the child;

b. Transfer of organs of the child for profit;

c. Engagement of the child in forced labour;

(ii) Improperly inducing consent, as an intermediary, for the adoption of a child in violation of applicable international legal instruments on adoption;

(b) Offering, obtaining, procuring or providing a child for child prostitution, as defined in article 2;

(c) Producing, distributing, disseminating, importing, exporting, offering, selling or possessing for the above purposes child pornography as defined in article 2.

2. Subject to the provisions of the national law of a State Party,

betalning eller någon annan form av ersättning,

b) barnprostitution: användning av ett barn i sexuella handlingar mot betalning eller någon annan form av ersättning,

c) barnpornografi: framställning, av vilket som helst slag, av ett barn som deltar i verkliga eller simulerade oförblommerade sexuella handlingar eller varje framställning av ett barns könsorgan för huvudsakligen sexuella syften.

Artikel 3

1. Varje konventionsstat skall säkerställa att åtminstone följande handlingar och verksamheter omfattas helt av dess straffrättsliga lagstiftning, oavsett om brotten begås inom ett land eller är gränsöverskridande och oavsett om de begås på individuell basis eller i organiserad form:

a) När det gäller försäljning av barn enligt artikel 2

i) att bjuda ut, leverera eller ta emot ett barn, på vilket sätt det än sker, i syfte att

a. barnet skall utnyttjas sexuellt,

b. att barnets organ skall överlåtas i vinstsyfte,

c. att barnet skall sättas i tvångsarbete,

ii) att som mellanhand otillbörligt framkalla samtycke till adoption av ett barn i strid med tillämpliga internationella rättsliga instrument om adoption.

b) Att bjuda ut, ta emot, skaffa fram eller tillhandahålla ett barn för barnprostitution enligt artikel 2.

c) Att producera, distribuera, sprida, importera, exportera, bjuda ut eller sälja eller att för sådant syfte, inneha barnpornografi enligt definitionen i artikel 2.

2. Med förbehåll för bestämmelserna i den nationella lagstiftningen

the same shall apply to an attempt to commit any of the said acts and to complicity or participation in any of the said acts.

3. Each State Party shall make such offences punishable by appropriate penalties that take into account their grave nature.

4. Subject to the provisions of its national law, each State Party shall take measures, where appropriate, to establish the liability of legal persons for offences established in paragraph 1 of the present article. Subject to the legal principles of the State Party, such liability of legal persons may be criminal, civil or administrative.

5. States Parties shall take all appropriate legal and administrative measures to ensure that all persons involved in the adoption of a child act in conformity with applicable international legal instruments.

Article 4

1. Each State Party shall take such measures as may be necessary to establish its jurisdiction over the offences referred to in article 3, paragraph 1, when the offences are committed in its territory or on board a ship or aircraft registered in that State.

2. Each State Party may take such measures as may be necessary to establish its jurisdiction over the offences referred to in article 3, paragraph 1, in the following cases:

(a) When the alleged offender is a national of that State or a person who has his habitual residence in its territory;

(b) When the victim is a national of that State.

3. Each State Party shall also take such measures as may be

i en konventionstat skall detsamma gälla försök att begå samt medhjälp och annan medverkan till någon av de nämnda handlingarna.

3. Varje konventionsstat skall belägga sådana brott med lämpliga straff som beaktar deras allvarliga beskaffenhet.

4. Med förbehåll för bestämmelserna i dess nationella lagstiftning skall varje konventionsstat vidta åtgärder för att, när det är lämpligt, fastställa juridiska personers ansvar för brott som anges i punkt 1 i denna artikel. Beroende på konventionsstatens nationella rättsliga principer, kan ett sådant ansvar för juridiska personer vara straffrättsligt, civilrättsligt eller administrativt.

5. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga rättsliga och administrativa åtgärder för att säkerställa att alla personer som är inblandade i adoptionen av ett barn handlar i överensstämmelse med tillämpliga internationella rättsliga instrument.

Artikel 4

1. Varje konventionsstat skall vidta sådana åtgärder som kan vara nödvändiga för att fastställa sin behörighet över de brott som anges i artikel 3.1 när brotten begås på dess territorium eller ombord på ett fartyg eller flygplan som är registrerat i den staten.

2. Varje konventionsstat får vidta sådana åtgärder som kan vara nödvändiga för att fastställa sin behörighet över de brott som anges i artikel 3.1 i följande fall:

a) När den misstänkta gärningsmannen är medborgare i den staten eller en person som är stadigvarande bosatt på dess territorium.

b) När offret är medborgare i den staten.

3. Varje konventionsstat skall även vidta sådana åtgärder som kan

necessary to establish its jurisdiction over the aforementioned offences when the alleged offender is present in its territory and it does not extradite him or her to another State Party on the ground that the offence has been committed by one of its nationals.

4. The present Protocol does not exclude any criminal jurisdiction exercised in accordance with internal law.

Article 5

1. The offences referred to in article 3, paragraph 1, shall be deemed to be included as extraditable offences in any extradition treaty existing between States Parties and shall be included as extraditable offences in every extradition treaty subsequently concluded between them, in accordance with the conditions set forth in such treaties.

2. If a State Party that makes extradition conditional on the existence of a treaty receives a request for extradition from another State Party with which it has no extradition treaty, it may consider the present Protocol to be a legal basis for extradition in respect of such offences. Extradition shall be subject to the conditions provided by the law of the requested State.

3. States Parties that do not make extradition conditional on the existence of a treaty shall recognize such offences as extraditable offences between themselves subject to the conditions provided by the law of the requested State.

4. Such offences shall be treated, for the purpose of extradition between States Parties, as if they had been committed not only in the place in which they occurred but also in the territories of the States required to establish their jurisdic-

vara nödvändiga för att fastställa sin behörighet över de ovannämnda brotten när den misstänkta gärningsmannen vistas på dess territorium och den inte utlämnar honom eller henne till en annan konventionsstat av det skälet att brottet har begåtts av en av dess medborgare.

4. Detta protokoll utesluter inte någon straffrättslig behörighet som utövas i enlighet med nationell lagstiftning.

Artikel 5

1. De brott som anges i artikel 3.1 skall anses som utlämningsbara brott enligt varje befintligt utlämningsavtal mellan konventionsstater och brotten skall också anses som utlämningsbara brott enligt varje utlämningsavtal som senare ingås mellan sådana, i enlighet med de villkor som anges i dessa avtal.

2. Om en konventionsstat i vilken förekomsten av ett avtal är ett villkor för utlämning mottar en utlämningsframställning från en annan konventionsstat som den inte har något utlämningsavtal med, får den betrakta detta protokoll som rättslig grund för utlämning med avseende på sådana brott. Utlämning skall ske på de villkor som föreskrivs i den anmodade konventionsstatens lagstiftning.

3. Konventionsstater i vilka förekomsten av ett avtal inte är ett villkor för utlämning skall sines emellan erkänna sådana brott som utlämningsbara brott om inte annat följer av villkoren i den anmodade statens lagstiftning.

4. Sådana brott skall för utlämning mellan konventionsstater behandlas som om de hade begåtts inte bara på den plats där de inträffade utan även på territorierna i de stater av vilka det krävs att de skall fastställa sin behörighet i en-

tion in accordance with article 4.

5. If an extradition request is made with respect to an offence described in article 3, paragraph 1, and the requested State Party does not or will not extradite on the basis of the nationality of the offender, that State shall take suitable measures to submit the case to its competent authorities for the purpose of prosecution.

Article 6

1. States Parties shall afford one another the greatest measure of assistance in connection with investigations or criminal or extradition proceedings brought in respect of the offences set forth in article 3, paragraph 1, including assistance in obtaining evidence at their disposal necessary for the proceedings.

2. States Parties shall carry out their obligations under paragraph 1 of the present article in conformity with any treaties or other arrangements on mutual legal assistance that may exist between them. In the absence of such treaties or arrangements, States Parties shall afford one another assistance in accordance with their domestic law.

Article 7

States Parties shall, subject to the provisions of their national law:

(a) Take measures to provide for the seizure and confiscation, as appropriate, of:

(i) Goods, such as materials, assets and other instrumentalities used to commit or facilitate offences under the present protocol;

(ii) Proceeds derived from such offences;

(b) Execute requests from another State Party for seizure or

lighet med artikel 4.

5. Om en utlämningsframställning görs med avseende på ett brott som beskrivs i artikel 3.1 och den anmodade konventionsstaten inte utlämnar eller kommer att utlämna på grundval av gärningsmannens nationalitet, skall den staten vidta lämpliga åtgärder för att överlämna ärendet till sina behöriga myndigheter för åtal.

Artikel 6

1. Konventionsstater skall ge varandra största möjliga bistånd i samband med utredningar eller lagförings- eller utlämningsförfaranden med anledning av de brott som anges i artikel 3.1, inbegripet bistånd att skaffa fram de bevis de förfogar över och som krävs för förfarandet.

2. Konventionsstater skall fullgöra sina skyldigheter enligt punkt 1 i denna artikel i överensstämmelse med de fördrag eller andra överenskommelser om ömsesidig rättslig hjälp som eventuellt finns mellan dem. Om det inte finns några sådana fördrag eller överenskommelser skall konventionsstater ge varandra bistånd i enlighet med sin nationella lagstiftning.

Artikel 7

Konventionsstaterna skall, om inte annat följer av bestämmelserna i deras nationella lagstiftning,

a) vidta åtgärder för att möjliggöra beslag och förverkande, när det är lämpligt, av

i) föremål, så som utrustning, tillgångar och andra hjälpmedel som använts för att begå eller underlätta brott enligt detta protokoll,

ii) vinster som härrör från sådana brott,

b) verkställa framställningar från en annan konventionsstat om be-

confiscation of goods or proceeds referred to in subparagraph (a) (i) and (ii);

(c) Take measures aimed at closing, on a temporary or definitive basis, premises used to commit such offences.

Article 8

1. States Parties shall adopt appropriate measures to protect the rights and interests of child victims of the practices prohibited under the present Protocol at all stages of the criminal justice process, in particular by:

(a) Recognizing the vulnerability of child victims and adapting procedures to recognize their special needs, including their special needs as witnesses;

(b) Informing child victims of their rights, their role and the scope, timing and progress of the proceedings and of the disposition of their cases;

(c) Allowing the views, needs and concerns of child victims to be presented and considered in proceedings where their personal interests are affected, in a manner consistent with the procedural rules of national law;

(d) Providing appropriate support services to child victims throughout the legal process;

(e) Protecting, as appropriate, the privacy and identity of child victims and taking measures in accordance with national law to avoid the inappropriate dissemination of information that could lead to the identification of child victims;

(f) Providing, in appropriate cases, for the safety of child victims, as well as that of their families and witnesses on their behalf, from intimidation and retaliation;

slagtagande eller förverkande av föremål eller vinster som avses i a, i och ii,

c) vidta åtgärder i syfte att tillfälligt eller slutgiltigt stänga lokaler som används till att begå sådana brott.

Artikel 8

1. Konventionsstaterna skall besluta om lämpliga åtgärder för att under alla stadier av det straffrättsliga förfarandet skydda de rättigheter och intressen de barn har som är offer för de verksamheter som är förbjudna enligt detta protokoll, särskilt genom att

a) erkänna barnens sårbarhet och anpassa förfarandena till deras särskilda behov, inbegripet deras speciella behov som vittnen,

b) informera barnen om deras rättigheter och deras roll i samt omfattningen, utvecklingen och den fortsatta handläggningen av förfarandena samt om avgörandet av deras fall,

c) låta barnens synpunkter, behov och intressen framföras och beaktas i förfaranden där deras personliga intressen berörs, på ett sätt som är förenligt med den nationella lagstiftningens procedurregler,

d) tillhandahålla lämpligt stöd till barnen under hela rättsprocessen,

e) skydda, när det är lämpligt, barnens privatliv och identitet och vidta åtgärder i enlighet med nationell lagstiftning för att undvika otillbörlig spridning av information som skulle kunna leda till att barnen identifieras,

f) ge barnen och deras familjer och vittnen skydd mot hotelser och vedergällning i lämpliga fall,

(g) Avoiding unnecessary delay in the disposition of cases and the execution of orders or decrees granting compensation to child victims.

2. States Parties shall ensure that uncertainty as to the actual age of the victim shall not prevent the initiation of criminal investigations, including investigations aimed at establishing the age of the victim.

3. States Parties shall ensure that, in the treatment by the criminal justice system of children who are victims of the offences described in the present Protocol, the best interest of the child shall be a primary consideration.

4. States Parties shall take measures to ensure appropriate training, in particular legal and psychological training, for the persons who work with victims of the offences prohibited under the present Protocol.

5. States Parties shall, in appropriate cases, adopt measures in order to protect the safety and integrity of those persons and/or organizations involved in the prevention and/or protection and rehabilitation of victims of such offences.

6. Nothing in the present article shall be construed to be prejudicial to or inconsistent with the rights of the accused to a fair and impartial trial.

Article 9

1. States Parties shall adopt or strengthen, implement and disseminate laws, administrative measures, social policies and programmes to prevent the offences referred to in the present Protocol. Particular attention shall be given to protect children who are especially vulnerable to such practices.

2. States Parties shall promote

(g) undvika onödig försening i handläggningen av ärenden och verkställande av avgöranden som rör ersättning till barnen,

2. Konventionsstaterna skall säkerställa att osäkerhet i fråga om offrets verkliga ålder inte förhindrar inledande av brottsutredningar, inbegripet utredningar som syftar till att fastställa offrets ålder.

3. Konventionsstaterna skall säkerställa att barnets bästa kommer i första rummet vid rättsväsendets behandling av barn som är offer för de brott som beskrivs i detta protokoll.

4. Konventionsstaterna skall vidta åtgärder för att säkerställa att personer som arbetar med offer för de brott som är förbjudna enligt detta protokoll ges lämplig utbildning, särskilt i juridik och psykologi.

5. Konventionsstaterna skall i lämpliga fall anta åtgärder för att skydda sådana personers och/eller organisationers säkerhet och integritet som är engagerade i att förhindra och/eller skydda och rehabilitera offer för sådana brott.

6. Ingenting i denna artikel får tolkas så att det påverkar eller är oförenligt med den anklagades rätt till en rättvis och opartisk rättegång.

Artikel 9

1. Konventionsstaterna skall anta eller förstärka, genomföra och sprida lagar och administrativa åtgärder, social politik och program för att förebygga de brott som avses i detta protokoll. Särskild uppmärksamhet skall ägnas åt att skydda barn som är särskilt sårbara för sådan verksamhet.

2. Konventionsstaterna skall ge

awareness in the public at large, including children, through information by all appropriate means, education and training, about the preventive measures and harmful effects of the offences referred to in the present Protocol. In fulfilling their obligations under this article, States Parties shall encourage the participation of the community and, in particular, children and child victims, in such information and education and training programmes, including at the international level.

3. States Parties shall take all feasible measures with the aim of ensuring all appropriate assistance to victims of such offences, including their full social reintegration and their full physical and psychological recovery.

4. States Parties shall ensure that all child victims of the offences described in the present Protocol have access to adequate procedures to seek, without discrimination, compensation for damages from those legally responsible.

5. States Parties shall take appropriate measures aimed at effectively prohibiting the production and dissemination of material advertising the offences described in the present Protocol.

Article 10

1. States Parties shall take all necessary steps to strengthen international cooperation by multilateral, regional and bilateral arrangements for the prevention, detection, investigation, prosecution and punishment of those responsible for acts involving the sale of children, child prostitution, child pornography and child sex tourism. States Parties shall also promote international cooperation and coordination between their authorities,

nom information på alla lämpliga sätt, utbildning och vidareutbildning främja medvetenheten hos allmänheten, inbegripet barn, om förebyggande åtgärder och om de skadliga effekterna av de brott som avses i detta protokoll. Konventionsstaterna skall vid fullgörandet av sina förpliktelser enligt denna artikel uppmuntra till medverkan av samhället och, särskilt, av barn och offer, i sådan information och i utbildningsprogram, även på internationell nivå.

3. Konventionsstaterna skall vidta alla möjliga åtgärder i syfte att se till att allt lämpligt bistånd ges till offren för sådana brott, inbegripet deras fullständiga återanpassning i samhället och deras fullständiga fysiska och psykiska återhämtning.

4. Konventionsstaterna skall säkerställa att alla offer för de brott som beskrivs i detta protokoll får tillgång till lämpliga förfaranden för att utan diskriminering söka skadestånd från dem som är juridiskt ansvariga.

5. Konventionsstaterna skall vidta lämpliga åtgärder i syfte att effektivt förbjuda produktion och spridning av material som annonserar om de brott som beskrivs i detta protokoll.

Artikel 10

1. Konventionsstaterna skall vidta alla nödvändiga åtgärder för att stärka det internationella samarbetet genom multilaterala, regionala och bilaterala arrangemang om förebyggande, upptäckt, utredning, åtal och bestraffning av dem som är ansvariga för handlingar som omfattar försäljning av barn, barnprostitution, barnpornografi och barnsexturism. Konventionsstaterna skall även främja internationellt samarbete och samverkan mellan

national and international non-governmental organizations and international organizations.

2. States Parties shall promote international cooperation to assist child victims in their physical and psychological recovery, social re-integration and repatriation.

3. States Parties shall promote the strengthening of international cooperation in order to address the root causes, such as poverty and underdevelopment, contributing to the vulnerability of children to the sale of children, child prostitution, child pornography and child sex tourism.

4. States Parties in a position to do so shall provide financial, technical or other assistance through existing multilateral, regional, bilateral or other programmes.

Article 11

Nothing in the present Protocol shall affect any provisions that are more conducive to the realization of the rights of the child and that may be contained in:

(a) The law of a State Party;

(b) International law in force for that State.

Article 12

1. Each State Party shall, within two years following the entry into force of the present Protocol for that State Party, submit a report to the Committee on the Rights of the Child providing comprehensive information on the measures it has taken to implement the provisions of the Protocol.

2. Following the submission of the comprehensive report, each State Party shall include in the reports they submit to the Com-

sina myndigheter, nationella och internationella icke statliga organisationer och internationella organisationer.

2. Konventionsstaterna skall främja internationellt samarbete för att bistå barnoffer i deras fysiska och psykiska återhämtning, återanpassning i samhället och repatriering.

3. Konventionsstaterna skall främja ett ökat internationellt samarbete för att angripa de grundorsaker, till exempel fattigdom och underutveckling, som bidrar till att barn är sårbara för försäljning av barn, barnprostitution, barnpornografi och barnsexturism.

4. De konventionsstater som har möjlighet skall tillhandahålla finansiellt, tekniskt eller annat bistånd genom befintliga multilaterala, regionala, bilaterala eller andra program.

Artikel 11

Ingenting i detta protokoll skall påverka några bestämmelser som går längre när det gäller att förverkliga barnets rättigheter och som kan ingå i

a) en konventionsstats lagstiftning,

b) internationell rätt som är i kraft för den staten.

Artikel 12

1. Varje konventionsstat skall inom två år efter detta protokolls ikraftträdande för den konventionsstaten lämna en rapport till kommittén för barnets rättigheter med utförlig information om de åtgärder den vidtagit för att genomföra bestämmelserna i protokollet.

2. Efter avgivandet av den utförliga rapporten skall varje konventionsstat i de rapporter den avger till kommittén för barnets rättig-

mittee on the Rights of the Child, in accordance with article 44 of the Convention, any further information with respect to the implementation of the present Protocol. Other States Parties to the Protocol shall submit a report every five years.

3. The Committee on the Rights of the Child may request from States Parties further information relevant to the implementation of the present Protocol.

Article 13

1. The present Protocol is open for signature by any State that is a party to the Convention or has signed it.

2. The present Protocol is subject to ratification and is open to accession by any State that is a party to the Convention or has signed it. Instruments of ratification or accession shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

Article 14

1. The present Protocol shall enter into force three months after the deposit of the tenth instrument of ratification or accession.

2. For each State ratifying the present Protocol or acceding to it after its entry into force, the Protocol shall enter into force one month after the date of the deposit of its own instrument of ratification or accession.

Article 15

1. Any State Party may denounce the present Protocol at any time by written notification to the Secretary General of the United Nations, who shall thereafter inform the other States Parties to the Convention and all States that have signed the Convention. The denunciation shall take effect one year after the date

heter i enlighet med artikel 44 i konventionen inkludera all ytterligare information om genomförandet av bestämmelserna i detta protokoll. Andra konventionsstater i protokollet skall avge en rapport vart femte år.

3. Kommittén för barnets rättigheter kan begära ytterligare information från konventionsstaterna om genomförandet av bestämmelserna i detta protokoll.

Artikel 13

1. Detta protokoll är öppet för undertecknande av varje stat som är part i konventionen eller som har undertecknat den.

2. Detta protokoll skall ratificeras och är öppet för anslutning av varje stat som är part i konventionen eller som har undertecknat den. Ratifikations- eller anslutningsinstrument skall deponeras hos Förenta nationernas generalsekretärare.

Artikel 14

1. Detta protokoll träder i kraft tre månader från den dag då det tionde ratifikations- eller anslutningsinstrumentet deponerades.

2. För varje stat som ratificerar detta protokoll eller ansluter sig till det efter dess ikraftträdande träder protokollet i kraft en månad från den dag då dess eget ratifikations- eller anslutningsinstrument deponerades.

Artikel 15

1. En konventionsstat kan när som helst säga upp detta protokoll genom skriftlig notifikation till Förenta nationernas generalsekretärare, som därefter skall underrätta de andra konventionsstaterna och alla stater som har undertecknat konventionen. Uppsägningen träder i kraft ett år från den dag då gene-

of receipt of the notification by the Secretary-General.

2. Such a denunciation shall not have the effect of releasing the State Party from its obligations under the present Protocol in regard to any offence that occurs prior to the date on which the denunciation becomes effective. Nor shall such a denunciation prejudice in any way the continued consideration of any matter that is already under consideration by the Committee on the Rights of the Child prior to the date on which the denunciation becomes effective.

Article 16

1. Any State Party may propose an amendment and file it with the Secretary-General of the United Nations. The Secretary-General shall thereupon communicate the proposed amendment to States Parties with a request that they indicate whether they favour a conference of States Parties for the purpose of considering and voting upon the proposals. In the event that, within four months from the date of such communication, at least one third of the States Parties favour such a conference, the Secretary-General shall convene the conference under the auspices of the United Nations. Any amendment adopted by a majority of States Parties present and voting at the conference shall be submitted to the General Assembly of the United Nations for approval.

2. An amendment adopted in accordance with paragraph 1 of the present article shall enter into force when it has been approved by the General Assembly and accepted by a two-thirds majority of States Parties.

3. When an amendment enters into force, it shall be binding on those States Parties that have

ralsekreteraren mottog notifikationen.

2. En sådan uppsägning skall inte innebära att konventionsstaten befrias från sina åtaganden enligt detta protokoll med avseende på något brott som inträffar före den dag då uppsägningen träder i kraft. Inte heller skall en sådan uppsägning på något sätt påverka den fortsatta behandlingen av ett ärende som redan tagits upp av kommittén för barnets rättigheter före den dag då uppsägningen träder i kraft.

Artikel 16

1. Varje konventionsstat får föreslå en ändring och överlämna förslaget till Förenta nationernas generalsekreterare. Generalsekreteraren skall sedan översända ändringsförslaget till konventionsstaterna med en begäran om att dessa anger om de tillstyrker att en konferens med konventionsstaterna sammankallas för att behandla och rösta om förslagen. Om minst en tredjedel av staterna inom fyra månader efter förslagets översändande tillstyrker en sådan konferens, skall generalsekreteraren sammankalla konferensen i Förenta nationernas regi. Varje ändringsförslag som antagits av en majoritet av de vid konferensen närvarande och röstande konventionsstaterna skall underställas Förenta Nationernas generalförsamling för godkännande.

2. En ändring som antagits enligt punkt 1 i denna artikel träder i kraft när den har godkänts av generalförsamlingen och accepterats av konventionsstaterna med två tredjedels majoritet.

3. När en ändring träder i kraft skall den vara bindande för de konventionsstater som har accep-

accepted it, other States Parties still being bound by the provisions of the present Protocol and any earlier amendments they have accepted.

Article 17

1. The present Protocol, of which the Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish texts are equally authentic, shall be deposited in the archives of the United Nations.

2. The Secretary-General of the United Nations shall transmit certified copies of the present Protocol to all States Parties to the Convention and all States that have signed the Convention.

terat den, medan övriga konventionsstater fortfarande är bundna av bestämmelserna i detta protokoll och eventuella tidigare ändringar som de accepterat.

Artikel 17

1. Detta protokoll, där de arabiska, engelska, franska, kinesiska, ryska och spanska texterna äger lika giltighet, skall deponeras i Förenta nationernas arkiv.

2. Förenta nationernas generalsekreterare skall översända be- styrkta kopior av detta protokoll till alla konventionsstater och alla stater som har undertecknat kon- ventionen.

Bilaga 2 Promemorians lagförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken

dels att 7 kap. 5 § skall ha följande lydelse,

dels att det i 7 kap. skall införas en ny paragraf, 3a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

3a §

Den som förmedlar eller vidtar någon annan liknande åtgärd som syftar till att främja annans adoption av en person under arton år och därvid, genom att utlova betalning eller genom någon annan otillbörlig påverkan, förmår någon att lämna samtycke eller tillstånd till en sådan adoption, döms för olaga adoptionsförmedling till böter eller fängelse i högst två år, om gärningen inte utgör ett brott mot frihet.

5 §¹

För försök till förvanskande av familjeställning eller egenmäktighet med barn som är grovt döms till ansvar enligt vad i 23 kap. stadgas.

För försök till förvanskande av familjeställning, *olaga adoptionsförmedling* eller egenmäktighet med barn som är grovt döms till ansvar enligt vad i 23 kap. stadgas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

¹ Senaste lydelse 1993:207.

Bilaga 3. Förteckning över remissinstanser

Remissyttranden har avgetts av följande instanser. Riksdagens ombudsmän (JO), Hovrätten för Nedre Norrland, Stockholms tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Sundsvalls tingsrätt, Kammarrätten i Stockholm, Länsrätten i Västernorrlands län, Justitiekanslern, Domstolsverket, Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Kriminalvårdsstyrelsen, Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Migrationsverket, Utlänningsnämnden, Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (SIDA), Tullverket, Kustbevakningen, Försvarmakten, Barnombudsmannen, Socialstyrelsen, Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA), Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet, Juridiska fakulteten vid Lunds universitet, Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet, Samhällsvetenskapliga fakulteten vid Göteborgs universitet, Arbetsmiljöverket, Jämställdhetsombudsmannen, ILO-kommittén, Stockholms stad, Göteborgs kommun, Malmö kommun, Rädda Barnens riksförbund, Sveriges advokatsamfund, ECPAT Sverige, Föreningen Svenska UNICEF-kommittén, Adoptionscentrum, Soroptimisterna, Zonta, UNHCR Sverige, Riksförbundet Internationella Föreningen för invandrarkvinnor (RIFFI), Rikskvinnocentrum, BalticFem Norrtälje, Justitias Systrar, Prostitutionsgruppen i Göteborg, Prostitutionsgruppen i Malmö.

Riksåklagaren har överlämnat yttranden från åklagarmyndigheterna i Stockholm och Göteborg.

Följande instanser har inbjudits att yttra sig men avstått. Hovrätten över Skåne och Blekinge, Umeå kommun, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Svenskt Näringsliv, Sveriges domareförbund, Sveriges psykologförbund, Röda korset, Riksförbundet Barnens Rätt i Samhället (BRIS), Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige (ROKS), Sveriges kvinnojourers riksorganisation (SKR), Brottsofferjourernas riksförbund (BOJ), Familjeföreningen för Internationell adoption (FFIA), Samarbetsorgan för invandrarorganisationer i Sverige (SIOS), Amnesty International, Frivilligorganisationernas fond för mänskliga rättigheter, UNIFEM Sverige, Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet (IKFF), Kvinnojouren ADA/Stödcentrum Beda i Göteborg, Det svenska Nätverket mot kvinnohandel och prostitution, Riksorganisationen Stödcentrum mot incest, Sveriges Kvinnolobby, Umeå Juridikjour, Terrafem, Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar, Unga Kvinnors Värn, Procentrum, Uppsökarenheten i Stockholm, Bellas Vänner, Fredrika Bremerförbundet, Kvinnors Rätt, Kvinnors Nätverk.